

ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЯТА НА ДИОНИС/ХОР

Автор: Валентин Йорданов

I. УВОД

В митовите на народите боговете понякога се преобразяват в едно или друго животно, според ситуацията, в която се намират: това животно може да е кротко и миролюбиво, може да е жесток хищник, а може да е и разгонен самец или самка. В древни храмове по света са запазени изображения или статуи на богове в човешко тяло, но изцяло или частично маскирани като птици, дракони, лъвове, бикове, овни, дори риби (сн. 1). Някои антични автори споменават за тази особена дарба на божествената раса. Например Аполодор (180-119 г. пр.Хр.):

„... Боговете виждайки, че той [Тифон – б.В.Й.] се е устремил към небето, побягнали в Египет; **преследвани, те променяли своя облик и се превръщали в животни** [к.В.Й.]. Още когато Тифон се намирал далече, Зевс започнал да мятя в него своите перуни [мълнии – б.В.Й.]; когато Тифон се приближил, Зевс го ударил с крив стоманен меч. Тифон избягал и Зевс го преследвал до планината Касий, издигаща се над Сирия...“ /**Митологическа библиотека**, Кн. Първа, VI, 3. – В електронното издание: **Аполлодор**. Мифологическая библиотека. Перевод, закл. статъя, прим., указател В.Г.Боруховича. Ленинград, Наука, 1972. <http://ancientrome.ru/antlittr/apolloodor/apo1101.htm/>.

По този въпрос е писал и Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.):

„18. Разказват, че заедно с Озирис [т.е. Хор – б.В.Й.] тръгнали на поход двамата му синове Анубис [полубрат на Хор – б.В.Й.] и Македон [явно друго превъплъщение на Хор – б.В.Й.], които се отличавали с храбростта си. **И двамата използвали отличителните оръжия на определени животни, които приличали на тях заради храбростта си – Анубис бил наметнат с кучешка кожа, а Македон – с предната част от кожата на вълк...** [к.В.Й.]“ /**Историческа библиотека**, I, 17-20, 27. – В: <http://www.sigilla.com/diodorus.html/>.

Очевидно в древността зооморфните образи на боговете са формирали важна част от херметичното знание. С времето тези образи се превърнали в културогеми – опорни символи в съзнанието на човека, – които задължително присъствали в духовните му практики и култови ритуали. Същите тези образи, изразени преди хиляди години чрез пиктограми или идеограми, намираме нарисувани с охра в пещерите или издълбани по скалите около светилища, прорицалища, капища и други пра-стари свещени места.

Снимка 1. Бог Анубис в маска на куче, държащ трите пастирски жезъла, даващи еднолична власт над света. Озирейонът в гр. Абидос, Египет, реставриран от фараона Сети (1294-1279 г. пр.Хр.).

Защо му е на съвременния човек да знае тези неща?

Все пак, разумно е да предположим, че съвременният човек желае да научи кой, кога и как е създал земната цивилизация и е сътворил човешката раса.

Ако изследваме значението и смисъла на метаморфозите на божествата, които още в праисторическата епоха са изградили нашата цивилизация, ще съумеем да вникнем в най-архаичните им „текстове“, оставени за нас във вид на петроглифи или пиктограми.

А ако успеем да систематизираме мистичните названия на техните зооморфни образи, които някои народи са съхранили в консервативната среда на своите митологии, ще започнем да разчитаме по-прецизно античните литературни и епически произведения в онази тяхна част, която не е понятна за днешното мислене. Освен това ще можем да проумеем и открием вярната етимология на повечето етноними, хороними, топоними, хидроними, както и на основни термини в съвременните езици. Така посредством средствата на „паметта на езика“, неизбежно обвързана с митологичните понятия, бихме уплътнили историческото познание точно там, където днес имаме най-голям дефицит.

Образите-тотеми са много характерни специално за *трако-българите*: както за тяхната митология, така и за ювелирното им изкуство (т.нар. „зверинен стил“). Нашите прадеди са считали, че носещият лик на животното-тотем на бога придобива неговите качества – остро зрение, бързина, сила, ловкост, хитрост и пр. Затова от правремето на света чак до *Рим, Византия, империята на Атила и Велика България на Кубрат*, военните единици (легиони) са имали свои тотеми-покровители и гаранتي за победа.

Тотемното мислене и изразяване било характерно също така и за малкото жрческо племе или съсловие, наричаемо *беси*, което обитавало планинския масив *Pangeus mons* (дн. *Родопи*). В продължение на хиляди години *бесите* обслужвали духовните дела на всички племена в *Тракия*; царските династии на тракийските племена произхождали от *бесите*. Херодот (484-425 г. пр.Хр.) съобщава, че *сатрите* (т.е. *сатирите*) и *бесите* се явявали пазители на *древното светилище на Дионис*, в което прорицавали *потомствени вакханки*. Голямото племе *сатри* обезпечавало *бесите* във военно и стопанско отношение:

„... планината Пангей – голяма и висока, където има златни и сребърни мини, и където живеят пиери, одоманти и най-вече сатри.“ */История, VII, 112, 113. – В изданието: Херодот. История. Кн. IV-IX. Превод от старогр. П. Димитров. С., Изд. НИ, 1990/.*

И още: „Сатрите ... притежават прорицалището на Дионис; прорицалището се намира в най-високата част на планината; измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите, жрица дава прорицанията точно както в Делфи – няма нищо по-различно.“ */пак там, VII, 111/.*

В Христово време *бесите* и подопечните им *сатри* се проявили като най-упоритите противници на Рим по време на неговата експанзия в Тракия. В края на IV и началото на V век *бесите* последни приели християнската вяра, наложена им насилствено от Византия, в чиято територия, по волята на съдбата, влезли техните свещени земи. Съпротивата им продължила цял един век: от 313 г., когато Константин Велики издал Миланския едикт по въпросите на вярата в империята, – до 414 г., когато епископ Никита Ремесиански превел Библията на бески език и писмо, за да угоди на коравите нововерци. На епископа му се наложило да направи това голямо изключение след драматичните му усилия за приобщаването им към християнството цели три десетилетия. Бил прогонван не един път от тях и се завръщал с войска, а манастирът му разрушаван и възстановяван, поради което в кореспонденцията си до своите колеги-прелати в Рим възкликва:

„Анатема за тях! Те опожариха светата ни обител. Те ни прогониха от планината. Монашеските пещери запустяха. Светите манастири са пепелища. А аз вярвах като всички, че звероподобните беси са се превърнали в послушни християни...[к.В.Й.].

Тракският цар казва, че монасите са роби на ромеите. Насъсква ги срещу светия император. **Събира ги да се кланят на каменни богове. И те пеят бесовски песни, принасят жертви на старите божества, а светите образи рушат [к.В.Й.].“***/по Никола Гигов. Гела, Орфеево цвете. С., 1988, с. 47/.*

Изразът „звероподобните беси“ изглежда е впечатлил неимоверно християнските владци. Явно оттогава в българския език са се вкоренили негативни думи като *бес* (*бяс*), *бесувам*, *беснея*, *бесове*, *бесни*, *диви*, *лес* („куче“), а в латинския – *bestia* – „звяр“. Разбира се, останали са и позитивни думи като *пастир*, *пазимел*, *пазя*, *пиша*, *писмо*, *пея*, *песен* и др. Знаем, че Орфей, архемистът на траките, се е славел като *санос*, т.е. „певец“, а видяхме, че самият епископ Никита пише: „те пеят бесовски песни...“

Още в езическо време *бесите* са поучавали народа посредством притчи – алегорични истории за деянията на боговете в ипостазите им на животни. Така са работели и *друидите*; по този начин е проповядвал Исус Христос. От същата традиция по-късно в средновековна Европа се зародил литературният жанр *бестиарий*: алегорични поучителни разкази с участници животни. Старобългарският средновековен аналог е назван *физиолог*, а съвременният аналог – *басня*. Ето как етнонимът *бес* и притчите на *бесите* са вплътени като терминология и съдържание в един литературен жанр.

Дори в нашето съвремие в *България* продължават да се честват *Кукерските празници* (също традиция на *бесите*). Региони, градове и села изпращат свои представители на *Националния кукерски фестивал* в град *Перник*, където участниците, маскирани като *козли*, *овни*, *мечки* и др., дефилират тържествено, озвучавайки градския площад с гръмовния звън на безброй звънци, чанове и хлопатари. Преживяването е сюрреалистично (сн. 2).

Снимка 2. Една от групите, чакащи ред, за да дефилира на Националния фестивал Сурва в град Перник, януари 2011 г. Фото автора.

Освен в животни и птици, боговете се преобразявали в растения – дървета, цветя, билки. Но приоритетни били техните астрологични образи – звезди и планети, като на лидера на божественото общество по право се полагала най-близката звезда – Слънцето. Такава съдба била отредена и на божия син Дионис/Хор.

II. АСТРОЛОГИЧЕН ОБРАЗ: СЛЪНЦЕТО.

В Тракия и Елада Дионис е син на Зевс, внук на Кронос, правнук на Уран. В Египет Хор е син на Зевс-Амон или Озирис, внук на Геб, правнук на Атон. Това са четири поколения богове-слънца. От тях трима богове, царе на божествената раса – Кронос/Геб, Зевс/Озирис и Дионис/Хор, – наследяват последователно астрологичния образ на слънцето: всеки от своя баща. Когато царуваният бог остарее и трябва да предаде на сина си щафетата на властта, му предава и астрологичния си образ, а като компенсация взема за себе си планетен образ. Така например Кронос придобил планетата Сатурн, а Зевс – планетата Юпитер. Дионис/Хор няма планета, тъй като той е последният бог-цар-пастир и си останал бог-слънце.

От дълбока древност в Персия, но и в Римската империя, включително в провинция Тракия, празникът на *Mitras* – „Денят на Раждането на Непобедимото Слънце“ (*Dies Natalis Sol Invictus*) – бил провеждан в деня след зимното слънцестоене (21-24 декември) – на 25 декември. На същия ден в Тракия и Елада било празнувано раждането на божия син Дионис/Бакхус – в ипостазата на студеното слънце *Колад*; в Египет – на божия син Хорос (сетне Серапис); в Индия – на Харе Кришна; във Вавилон – на Мардук. Празникът се отличавал с бурна вакханалия, улични шествия и маскаради, даряване на подаръци.

В българското село *Герман* е открит мраморен барелеф на *Mitras*, жертващ бик, вероятно използван в местно светилище на бога. Храм на *Mitras* е функционирал и край античния град Сердика. Днес той се намира в подземие на базиликата Света София, реставриран е и може да бъде посетен. А в самата крепост на Сердика е открит още един храм на Митрас с три помещения.

Впрочем името *Bachus* е синоним на името *Mitras/Μητρας* – и двете значат „Утробния“, – тъй като в пеласгийския (елинския) език *μητρα* означава „утроба“ (анат. „матка“), *μητερα* – „майка“, *μητριαρχια* – „матриархат“ и пр. От същия термин е съставено името *Деметра* на една от сестрите на Зевс. Де-Метра означава „Богинята-утроба“, преносно „Тази, която ражда“. Тя наследила своята баба – Богинята-майка Гея – в аспекта на земното плодородие. Личното име *Деметра/Димитра*, в мъжки род – *Димитър*, – до днес е широко разпространено в България и Гърция.

Оттук можем да изведем точното значение на дискутирания термин *пирамида*. В Пи-Рамит *пи* е древната дума за „планина“, а *Ра-мит*=*Мит-ра* значи „утроба“, следователно получаваме „Планината-утроба“ или „Утробната планина“. Разбира се това значение отново е преносно: има се предвид, че пирамидалната форма на египетската сакрална конструкция, както и коничната форма на *тракийската надгробна могила* или на *българския курган* улесняват излизането/излитането до 40-я ден на душата от мъртвото мумифицирано

тяло и възхода ѝ през „портата на Ра“ в „небесните селения“. Впрочем думата *курган* има подобно значение: Кур-Ган – „Раждането на Кур [Хор]“. Всяка душа на починал човек, потомък на Дионис/Бакх/Хор, се преражда, минавайки в нов следващ жизнен цикъл на животворния божи син, славянския Дажбог (ведическият Жива/Сива/Шива).

III. БЛАГОРОДНИ ЖИВОТНИ.

1. Конят.

Пълната версия на моето изследване „Конят – свещеното животно на траките и българите“ вж. в сп. „Горгони“, кн. 1, 2016, с. 7-26.

В Тракия, като мирен и жизнедаващ бог на виното *Дионис* е представян прав или седнал, подпрял се на гроздов, ябълков или шишарков тирс, заобиколен от весело бахстващи сатири и менади. Като *войн-херой* или *херос* богът е представян на кон (*horseman*) как пронизва с копието си дракон/ламя/змия, лъв, вълк, глиган и други зверове. *Тракийският конник*, символизиращ *Божия син-слънце*, е изобразен върху десетки хиляди оброчни плочки (**сн. 3**), изработени от камък или метал и дарявани на храмовете в израз на почит към бога или молба към него за помощ и закрила.

В древнобългарския дванадесетциклов календар Дионис/Хор единствен държи два цикъла: на *Коня (Тек)* и на *Барса*. Родоначалникът ни е удостоен с такава чест заради двата му антиподни аспекта: животодаващ и съзидателен – на благородното и силно животно *кон* и хороро-разрушителен на хищните котки – *барс*, *леопард*, *пантера*, *тигър*.

Снимка 3. Тракийският конник Дионис/Хор преследва Хадес/Сет в ипостазата му на глиган. Мраморна оброчна плочка от село Езерово, Пловдивско. III век. НАМ-София.

Названията на животното *кон*, които имат древна етимология, могат да се систематизират в четири групи: названия с основа *каб/кае*; названия с основа *кон/хон*; названия с основа *сив/шиѳ*; названия с основа *хор*.

На гръцки език *кон* е ἵππος, но конник – καβαλλάρης (синоним ἵππτεας), а конница – καβαλλάρια. Латинските аналози са: **caballa, ae** – „кобила“; **caballus** – „кон“; **caballinus** – „конски“. Във френския език, повлиян от латинския, **cavale** означава „кобила“, **cavalier** – „конник“, „рицар“, а **cavalerie** – кавалерия.

Коренът *каб/кае* чрез метатеза образува *бак/вак*, а *Бак(х)/Вак(х)* е едно от имената на бог Дионис в Тракия и Рим. Възможно е *Бакхус* да е било кратка форма на *Баг Хорус* („Божият син Хор“), защото в Египет думичката *баг* е означавала „божи син“ и е имала специален йероглиф – орел с прибрани криле (орелът, царят на птиците, бил пернатата ипостаз на Хор).

Така или иначе, името *Вакх* идва от *вак/ваг* „вагина“, „утроба“. Следователно точният, изначалният смисъл на името *Бакхус* е „Утробният“, „Роденият от Утробата [Изида]“, а на името *Баг Хорус* – „Утробният Хор“.

Думи, производни от името *Бакх*: *бага* – българска войскава единица, стяг; *багаин* – офицерът на една бага; *багатур* – офицерът на десет баги; *бягам*; *собака* – рус., „куче“; *бака*; *бакла*; *бакър*; *бъкел/бъклица* – дървен съд за вино, питието на Дионис/Бакхус; *раганис* – лат., „гражданин“; *пагода* – „ступа“; *Ал Бакара* – араб., „Кравата“, става дума за Хатор Изида.

Термини с основа *вак/ваг*: *вагина* – Ваг-Ин, т.е. „Утробата на Жената“; *вакханки* – жриците на Дионис, като първата вакханка и кърмачка е неговата майка Изида; *вакло* – български епитет за новородено или скорородено агне; *ковък* – прилагателно за мек метал; *свако* – съпругът на сестра на майката; *вакуум* – празно пространство, свободно да поражда и вмества материя.

Ако името *Вакх* означава „Вагинален/утробен“ или „Роден от утробата“, то *вакханка* значи „раждаща“ или „родилка“. Ето защо в Дионисовите мистерии *вакханките* са разигравали фриволно-еротично, майчинско-кърмаческо поведение и са носели бебешки кошници.

Обстоятелството, че видовете названия на животното *кон*, имащи основа *каб/кае*, произхождат от божественото име *Бакх/Вакх*, доказва че *конят* (*Тракийският конник*) е една от зооморфните ипостазии, може ми основната, на този бог (сн. 4).

На лицето на сребърните додекадрахми (една додекадрахма = дванадесет драхми ~ 48 грама) на *дероните*, сечени в края на VI и началото на V век пр.Хр., образът на тракийския цар изместил този на бог Хермес, покровителя на търговията. А на opakото тракийският монетен гравьор е създал оригинален знак, който да представя неговия цар като потомък на бога-слънце: имайки невероятното хрумване да вземе елемент от тялото на коня (соларната метаморфоза на Дионис/Бакхус) – крак на силен с конско копито – и да оформи от три такива скачени крака *свастика*, символизираща въртящото се слънце. Този трискел с конско копито (има и такъв с човешко стъпало – сн. 5) бил вместван във вдлъбнат квадрат: миниатюрен символ на физическия (земния) свят на хората, над който богът-слънце доминира (сн. 6).

Снимка 4. Тетрадрахма на град Мароней, Беломорска Тракия, V век пр.Хр. На лицето е изобразен кон – основният зооморфен образ на Дионис/Бакх; на опакото – квадрат с вписана в него стилизирана лоза с четири грозда – растителната ипостаз на бога, а извън квадрата – пчела, – още едно превъплъщение на бога този път като насекомо. ΕΠΙΧΟΡΗΓΟ (Епихориго) е магистратът, в управлението на който е отсечена тази монетна емисия.

Снимка 5. Додекадрахма на тракийското племе дерони от периода ~475-450 г. пр.Хр. Лице: тракийският цар с шапка петасос на двуколка, теглена от вол надясно, а над вола – шлем. Опако: трискел от три съединени човешки крака, във вдлъбнат квадрат. Публикувана под № 14v2 от Йоаннис Своронос (1863-1922 г.) в: Ιστορία των νομισμάτων ητοι εγχειρίδιον ελληνικής νομισματικής. Ιωαννου Ν. Σβορωνου. Τομος πρwtος: Ευρωπη. Εν Αθηναις. 1898.

Снимка 6. Додекадрахма на тракийското племе дерони от периода ~500-480 г. пр.Хр. Лице: вол със сбруя, наляво; над вола има надпис ΔΕΡΟΝΙΚΗ. Опако: вдлъбнат четирисекторен квадрат. Публикувана под № 6214 в: **Никола Мушмов**. Античните монети на Балканския полуостров и монетите на българските царе. С., Изд. Гр.Ив.Гавазов, 1912.

Група изследователи на археологията и нумизматиката на *Тракия*: Богдан Филев (1934), Тодор Герасимов (1960), Адолф Рогалски (1962), Атанас Милчев (1971), Иван Маразов (1978), Мечислав Домарадски (1984), Ставри Топалов (1998) и др., забелязват, че *за траките конят е важен символ*. Изображението му стои като божествено-царска инсигния в пет групи артефакти: монети, пръстени, жезъл, ритони, каменни пластики за украса на огнището. /**Ст. Топалов**. Еднакви символи от земите по горните и средни течения на реките Марица и Тунджа в култови предмети, тракийски владетелски регалии и употребяваните от местните жители одриски владетелски монети от средата на V до средата на IV век. – В: Племена и владетели от земите на Одриското царство и граничните му югозападни територии от края на VI до средата на IV век пр.н.е. Приноси към проучване монетосеченето и историята на Древна Тракия. С., 1998, с. 80-92/.

Конят, конското протоме, или конникът, станал основен образ върху *ранните царски монети* на източната одриска династия (нач. на V – края на IV в.пр. Хр.) Спарадок, Севт I, Хебризелм, Котис I, Керсеблепт и западната одриска династия (нач. на V – края на IV в.пр.Хр.) Ситалк, Саток, Меток, Аматак, Терес II. Вярно е, че през същите векове конят присъства на монетите на гръцките колониални полиси по крайбрежието на Бяло море, които обаче са построени върху исконни тракийски земи. По време на битуването си сред местните траки новите заселници влезли в здрава симбиоза с тях и възприели културните им достижения. Добър пример в това отношение са например монетите на град Мароней (вж. по-горе сн. 4), на които виждаме кон, лоза, пчела, орел – все ипостазни символи на бог Дионис/Бакхус. Македонските монети с конник на аверса се появяват едва през втората половина на IV в.пр.Хр.

Тракийските благородници са ни оставили и *няколко златни пръстена*, на които те са представени като конници, стараейки се да наподобят своя бог-родоначалник – *Тракийския херос*. По стил и техника на изработка пластичните изображения върху пръстените са близки до тези от монетите. /**пак там**, с. 88/.

Бронзовият накрайник за жезъл, публикуван от Ставри Топалов, има две рамена, които са оформени като глава на кон и глава на овен /**пак там**, с. 85/.

Измежду намерените в Тракия *десетки сребърни ритони*, ползвани от жреците и владетелите като ритуални съдове по време на тайнствата на Слънчевия култ, най-често се срещат ритоните с протоме на кон, а сравнително по-рядко с протоме на овен, елен или козел. /**пак там**, с. 88-89/.

Стилизираните протомета от камък или керамика на коне и овни, намирани из цяла Тракия, са обнародвани и коментирани още от проф. Тодор Герасимов през 1960 г. Разбира се оттогава до днес са открити още много образци от този тип (сн. 7). Отначало е смятано, че те били употребявани през периода VI-IV в.пр.Хр., но после датировката на част от тях е изтеглена към бронзовата епоха /**пак там**, с. 80-84/.

Обаче датировката на този тип артефакти ще трябва да отиде към още по-ранно време. Тук представяме едно доста по-архаично конско протоме от камък, произхождащо от ранно-неолитните жилища край с. Елешница, Разложко (VI хил.пр.Хр.; сн. 8), извадено, заедно с керамика и оръдия на труда, при редовни разкопки от екипа на професор Васил Николов. Също така през ранния неолит били разпространени и протомета на овена. За илюстрация пред-

ставяме един релефен керамичен „портрет“ на овен от с. Слатина, Кюстендилско, намерен в археологически пласт от VII хил.пр.Хр. (сн. 9).

Снимка 7. Антични каменни идоли на Свещения овен от района на гр. Панагюрище, съхранявани в местния музей. Фото автора.

Снимка 8. Неолитно каменно конче от с. Елешница. Фото автора.

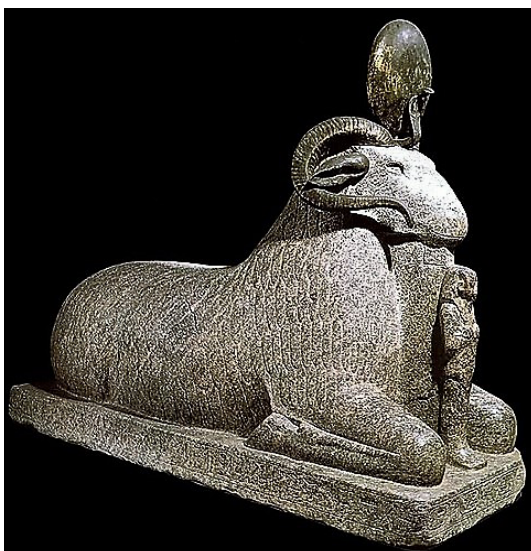
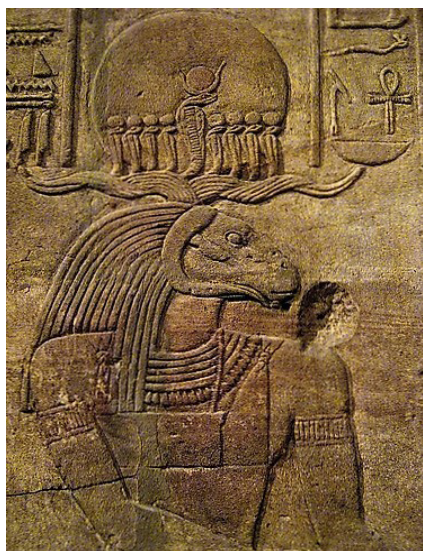
На челото на кончето е изрязана овална фигура, в която е поместен малък кръг – слънчев знак. Отгоре на главата е изрязан кръст, а в полетата между неговите рамене са издълбани четири кръгчета/точки – също слънчеви знаци. На гърба му има три дълги линии, които в двата края са пресечени напречно с две по-къси линии.

Поставянето на стилизираните протомета на коне и овни до огнищата в къщите на тракийската аристокрация не е случайно. Според нас това са соларни животни на богове-слънца. *Овенът* е превъплъщение на Зевс (сн. 10, 11), а *конят* – на Дионис. И тъй като огнят бил смятан за земен аналог на слънцето, то стилизираните каменни идоли на духовете на *бога-овен* и *бога-кон* са поставяни край домашните огнища като въплъщение на посочените слънчеви богове – родоначалници на тракийското жречество и аристокрация. Разбира се имало ги е и в молитвения дом на селището – храма, – край неугасващия свещен огън.

Бидейки главен зооморфен образ на бог Дионис/Бакхус, конят се явява основен, задължителен, недопускащ двусмислено тълкуване символ, почитан и възпроизвеждан като артефакт от неговите потомци – траките, – здраво свързан с техния произход, религия, фолклор и бит. Затова *образът-символ на коня и конника* е поставян върху най-необходимите предмети, предназначени за и употребявани в тяхната жизнена среда: монети, пръстени, ритони, оброчни плочки и др.

Снимка 9. Глава на овен, закрепена в „портретна“ рамка, над троен рунически знак V. Добре изпечена керамика от с. Слатина, Кюстендилско, VII хил.пр.Хр. Фото автора.

Снимки 10, 11. Релеф на Зевс-Амон с маска на овен и слънчев кръг на рогата. Гранитна фигура на легнал овен (Зевс-Амон) със слънчев кръг на рогата. Пред овена стои изправена статуя на сина му Хор. Карнак, Южен Египет.

И така, стигаме до едно от по-непознатите египетски имена на бог Дионис/Хор – *Хонсут/Консут*, – съставено от три морфеми: К[а]-Он-Сут и значещо «Синът на Слънцето [Зевс-Амон/Озирис] и на Сут [Сотис/Изис]». Под това име богът е почитан в южната египетска столица Тива и главно в тройния храм на Зевс-Амон, Мут («майка» Изиди) и техния син Хонсут в Карнак /**Е.Александрова-Зангелми**. Сейким – древноегипетска система за хармонизиране и лечение на тялото и душата. С., ИК «Кибее», 2012, с. 98/.

Хонсут/Хонсу е изобразяван като юноша с лунен сърп и диск над главата. Управлявал времето и любовта, а освен това здраво държал контрола над злите духове.

В Азия потомците на Хор възприели за свой етнотим юношеското му име *Хонсут/Консут*, като морфемата *Сут* отпаднала; влязла в употреба само морфемата *Кон/Хон* (Ка-Он: «Син на Слънцето»). Така от хоровото име *Хонсу* възникнал етнотимът *хон* или *хун* (*хони/хуни*). Пълната форма на етнотима била *Хон-Ор/Хонор*, със значението «Синът на Слънцето Ор».

Най-интересно в случая е пълното съвпадение между етнотима *хон* и свещеното соларно животно *кон*. Кое не е случайно, не само защото конят бил бойната машина на *хоните*, а конската опашка – тяхното знаме. По-важна е тук еднаквата семантика: *хон* и *кон* значат едно и също: «Синът на Слънцето». Ето защо българските аристократи (буилите) в Азия и Източна Европа са бръснели главите си и оставяли *чумбас* – *плитка, подобна на конска опашка* – като *специален белег за знатен произход* (сн. 12). В «Именника на българските кано-

ве» е записано: «Тези петима князе [Авитохол, Ирник, Гостун, Курт и Безмер – б.В.Й.] държаха князуването от другата страна на Дунава 515 години **с остригани глави** [к.В.Й.]. И след това дойде на страната на Дунава Исперих княз. Същото и досега.“ / Христоматия по история на България. Т.І. Ранно средновековие (VII-XII в). Съст. **Петър Петров, Васил Гюзелев**. С., Изд. НИ, 1978, с. 87/.

Важно е освен това да отбележим, че *кон* е видовото название на свещеното животно както в старобългарския, така и в съвременния български език.

Снимка 12. Статуя от диорит на Изида, която държи стела с образа на Хонсу (Хор като дете), стъпил на два крокодила, а на главата му е поставена маска на Птах. Експонат, произхождащ от Египет, съхраняван в Лувъра, Париж, Това изображение на младия бог с чумбас – плетка, падаща надясно, – е било възприето по-късно от българската племенна аристокрация (кастата на буилите).

«Синът на Слънцето» Хонсу (Дионис/Бакх/Хор) и неговите потомци били вплетени в свещения дует на коня и непобедимия конник/рицар с благородно сърце, който се борел за правилното развитие на цивилизацията. Това е *Тракийският конник*, изсечен на скалите на Мадара в България (сн. 13), но това е и *Хунският конник*, извисяващ се на подобни скали в древна Балхара (днешен Афганистан).

Снимка 13. Скалният релеф Мадарски конник край град Шумен, България. Изсечен е на отвесна 40-метрова скала, над пещерата-капище на Майката (Мадар), сякаш за да я пази. Фото Бойко Калев.

На 21 август в Рим бил провеждан празникът *Консуалии* в чест на *Конс* (*Consus*) – бог на войните-конници, юрисдикцията и земеделието, и Нептун (трако-елинският Посейдон). Организирали конни състезания, а след похищението на сабинянките, цар Ромул (753-717 г.пр.Хр.) въвел и обичая за ритуално отвличане на жени от съседни племена /**Тит Ливий**. Историята на Рим от основаването на града. Прев. от лат. Вл.Атанасов. Кн. I. С., 2004: 9, 6-12/.

В Рим *Конс* (т.е. Хор) бил считан за божество на прибраната реколта, вероятно във връзка с неговия *цивилизационен поход*, по време на който благодетелно е предоставил семена на културни растения (жито, просо, ориз) на страдащите от глад хора, научил ги е да ги отглеждат, съхраняват и ползват за изхранване. /**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, I, 17-20, 27. – В: <http://www.sigilla.com/diodorus.html/>.

Римляните смятали *Конс* за бог на земеделието и урожая, но нима при българите, под имената *Дажбог*, *Ярило* или *Герман*, той не изпълнявал същата функция, в добавка към осигуряваната от него слънчева топлина и пролетни дъждове?

По време на пионерските опити за организиране на земеделския отрасъл боговете разбрали, че няма да се мине само с технологията за зърнопроизводство – засяване, поливане, жътва, отделяне на част от семето и подготовката му за следващия цикъл. Всяка култура изисквала своя територия с оглед да се избегне кръстосване и изгубване на собствените ѝ ценни качества, плод на трудна и внимателна селекция. Освен това трябвало да се обособят участъците на различните земеделци.

За оформяне на земеделските парцели послужил опитът от планирането на храмовите комплекси и селищата на божествената раса. Макар и касаещо родитбата при растения, земеделието било сътворителен процес, и като свещен акт изисквало спазване на култовите норми. Нивите трябвало да имат определена форма, размер и ориентация спрямо посоките на света, за да изпитват благотворното въздействие от слънцето и звездите.

Податки по коментирания въпрос има в трактат на Цицерон за гадаенето, възпроизвеждащ текст от етруски *libri* (свещени книги). Става дума за среща на един орач от Тарквиния с *дребен на ръст дух с детско лице, но с посивели коси и голяма мъдрост*. Цяла Етрурия се стекла на мястото. От *малкия дух Таг, внук на Юпитер*, хората научили основните правила на етруската дисциплина. Спътницата на *Таг*, пророчицата *Вегоя* или *Бегоя*, разкрила на хората изкуството да се тълкува мълнията (*ars fulguratoria*), но им дала *ценни познания за землемерството* – правилното разделение и ориентиране на земите, строителните терени и градоустройството, наподобяващо шахматна дъска.

Етруските разполагали с *libri vegoici* („книги на Вегоя“), които Цицероновият съвременник Тарквиний Присций превел на латински (I в. пр.Хр.), но от които са оцелели едва няколко откъса. История на религиите. Т.II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 416-418/.

На старобългарски език името *Таг* означава „кон“ или „конник“. Следователно добрият мъдър дух е *Дионис/Хор, Тракийският конник* (сн. 14, 15), родоначалникът на тракийските, египетските, финикийските, етруските, латинските, българските (хунските), и прочие царски династии. Знаем, че *Дионис* е син на Зевс/Юпитер. Нимфата *Бегоя* не ще да е друга освен *Аби Байгул* (Лизианаса II), една от дъщерите на Дионис, която явно е продължила неговото дело: да помага на хората чрез плодовете на земеделието.

Латинските названия на някои култури и термини, свързани с храни и хранене, са запечатали приноса на бог *Хор (Стария Пан)* в тази област: *oryza* – „ориз“, *panicum* – „диво просо“, *panis* или *paine* – „хляб“, *panificium* – „правене на хляб“, *panarium* – „кошница за хляб“.

В подземния олтар на *Конс* под Големия цирк в Рим почитали бога в ролята му на контролор за злите духове от Долния свят, което, предвид и идентичността на имената, го прави аналог на египетския *Хонсу*. Древната традиция на конните надбягвания ни отвежда към *Тракийския конник/Херос* (херос = Хорос = hors), в образа на който се сливат личностите на родоначалниците на трако-българите *Дионис/Хор/Бакх* и *Посейдон/Нептун*, като последният е и същинският създател на *домашния кон*. Ето защо сатирите – шумните весели компаньони на *Дионис/Бакх* – са изобразявани понякога с козя козина и копита, а друг път с конски уши, опашки и копита.

От името *Конс* произлизат римската държавна титла *консул*, както и съвременните термини: *конституция, конфедерация, конгрегация, конгрес, конференция, консилиум, консултация, консенсус, консолидация, конфигурация, конструкция, концепция, констатация, контаминация, концентрация, конгломерат, консистенция, контур, коняк, икона*; топонимът *Hong Kong* (мегаполис в Китай); и някои английски думи: *honour* („благородство“), *honey* („пчелен мед“), *hundred* („сто“).

Снимка 14. Модел на слънцето от конски глави. Изображението на слънцето в трако-египетски стил (кръг с точка), е заобиколено околоръст от неговите синове Кон – Ка-Он, т.е. „Синовете на слънцето“. Плочка от конска амуниция от Летнишкото съкровище. IV в.пр.Хр. Фото автора.

Снимка 15. Изображение на Тракийския конник от Летнишкото съкровище.

Трябва да отбележим, че египетското име *Консу* и латинското *Конс* кореспондират с името на перуанския бог-слънце *Кон-Тики Веракоча*, наричан в Мексико *Кетцалкоатъл*. Името *Кон-Тики Веракоча* би могло да се разчете като „Бог Кон, [синът на] Овена-Дракон“. Наистина в митологичната генеалогия *Тракийският конник* Дионис/Хор/Бакх се явява син на Свещения Овен Зевс-Амон и внук на Свещения Дракон Кронос, който в Египет се е подвизавал под името Ра, с ипостаза „Крилатата змия“ (памя, дракон).

В средноазиатските държави Балхара (Бактрия), Партия, Хорезъм и др. *Божият син-конник* бил назоваван *Сиявуш*, *Сияваршан*, *Сиявакс*. Според „Авеста“ херосът или *героят-слънце* *Сиявуш* владее райската страна Кангха, позната още като прародината Арияна Вежа. Обичайните изображения на *Сиявуш* съвпадат с тези на *Тракийския херос* (Horseman) и *Мадарския конник* (композиция от човек, кон, лъв и куче). За преки потомци на *Сиявуш* са се считали българските канове от династията *Дуло*, родът *Сиявушиди* в град Хорезъм (в основата на този топоним стои антропонимът Хор), партските Аршакиди, а също и персийските царе **/Борислав Иванов**. Сиявуш – бог сияен конник. С., ИК „Новата цивилизация“, 2013, с. 7-53/.

Персите наричали Балхх, столицата на Балххара, *Зариаспа* – „Златоконният [град]“ **/Петър Добрев**. Сага за древните българи. С., ИК „Кама“, 2005, с. 63/, защото българите отглеждали единствено там благородна порода от красиви бели коне със сивкави петънца по шията и златисти гривви. Дали това не е породата, селектирана от Посейдон/Боян по време на пребиваването му в Азия?

Разбира се българското (балхарското) име *Сиявуш* е свързано с индийското име на бога – *Сива* или *Шива*. *Сивият цвят* като съчетание между черния, символизиращ света на материята, и белия цвят, символизиращ света на духовете, е бил смятан от древните за цвят, принадлежащ на земните богове-жреци, които изпълнявали ролята на медиатори между земния и небесния мир. Така че името *Сива/Шива* е характеризирало *Божия син* в аспекта му на жрец и посредник с духовете на неговите отци и деди, които направлявали отгоре съдбовните измерения на земните неща.

От контекста на тези разсъждения разбираме, че името *Сиявуш* е доразвита форма на името *Сива*, с цел, едновременно с медиаторското, да се подчертае соларното качество на бога. *Сива* е преминало в *Сиявуш*: сияен, блестящ. Това е същият бог на доброто в Зороастризма – *Ахура/Асура-Мазда*, *Ормузд* или *Ормазд*, познат в Египет като бога-слънце *Хор*.

Може би ще се учудите, но от името *Сива/Шива* произлизат френските думи *le cheval* („швал“ – „кон“), *les chevaux* („шво“ – „коне“).

От българското име *Сиявуш* на сияйния бог-конник произлиза на свой ред славянското име на бога – *Святовит/Световит* или *Свянтовит/Свентовит*. Има и други форми на името като: *Svantovit*, *Swietowit*, *Suvid*, *Sutvid* и пр. Първият източник, който говори за този бог е гетският историк Йордан (VI в.). Той употребява форма, изразена на латински език като *Suantovitus*.

Правени са много опити за тълкуване значението на антропонима *Святовит/Световит*; може би най-вярното значение е „Витяз на светлината [Свето-Вит]“ или „Рицар на светлината“.

Необходимо е да отделим внимание на *митичния кон-родоначалник Акбузат* – основен герой в башкирския народен епос. Съветските републики *Башкирия* и *Татарстан* са създадени през 20-те години на XX век от съветския режим върху бившата територия на средновековната държава *Волжка България*. Така че башкирите, освен че носят кръвта на волжските българи, се явяват наследници на българския митологичен комплекс в Азия.

Името *Акбузат*, може да се тълкува като „Бяло слънце“. *Ак* значи „бял“, а *буз* – нещо кръгло/сферично и червено, например *буза*, *карпуз* или *арбуз* („диня“), *топуз* («метална топка»), *пузыр* («мехур», «балон»), *бусы* („наниз“, „гердан“, „колие“ от топчета). Ако приемем, че думичката *бузат/бусат* представлява закодираното чрез метатеза име *Субат/Собат*, т.е. *Сабазий*, това е директна отправка към този бог (ср. още със *суббота/събота* – седмичния ден на *Сабазий*). Тогава *Акбузат* следва да се тълкува: „Белият Субат [Сабазий]“. Подчертаването на белия цвят и в името, освен че той е характерен за външния вид на *свещения кон*, символизира способността му да преминава в отвъдния свят, света на духовете.

Епосите „Акбузат“ и „Урал батир“ образуват архаичния пласт на уралската митология. Белият, на сиви петънца, крилат жребец *Акбузат* често преминава от отвъдния свят в нашия и обратно, като отвъдният свят е персонифициран от езерото *Шулган* и пещерата *Шулган таш*, която е и дом на *Акбузат*. Свещени-

ят кон става другар и съратник на небесния бог *Урал батир* („Могъщият войн Урал“) в тежката му борба с тъмните сили – неговия брат *Шулган* и демоните на подземно-подводния свят. Кон и конник прелитат огромни разстояния, за да спасят различни народи от непосилното робство, наложено им от *Шулган*. *Акбузат* спасява богиня *Хумай* (*Умай*), която ражда на *Урал* син *Идель/Итиль*. В крайна сметка *героят-великан Урал* побеждава злото, но и сам загива, като тялото му се превръща в *планината Урал*, а по-късно синът му *Идел* в смъртта си се превъплътява в реката *Идель* (днес *Волга*) /вж. **сайта** „Башкирские народные сказки“ – В: / <http://www.bashskazki.ru/page104.html/>.

Твърде любопитно е, че българо-башкирските епоси са пряко свързани с палеолитните изображения, символи и знаци в уралската пещера *Шулгенташ* (*Каповая*). Древните селища в нея са били обитавани – по намерените органични останки в огнищата (изгорели кости от мамут и др. животни) – в периода XVIII-XIV хилядолетие пр.Хр. Стенописните композиции в залите „Хаос“ и „Зала на знаците“ оформят култови зони – светилища. Композициите са групирани в сюжети, в които е развита фабула между *соларния жребец – тотемен родоначалник* (*Акбузат*), *носорога* (*Шулган*), *големи и малки мамути* (персонификации на богини-майки), и символи като *триъгълник*, *трапец с уши-дръжки* (прототип на кратер) и др. Има и антропоморфни рисунки. Над всички образи доминира *жеребецът-тотем*. Вече са налице изследвания и анализи по тази тема /вж. **В. Г. Котов**. Святилище в пещере Шульган-таш (Каповой) и мифология Южного Урала. – В: Проблемы первобытной культуры: Сборник статей. Уфа, Гилем, 2001, с. 54-79; <http://kitaptar.bashkort.org/files/.pdf/>.

Към четвъртата група названия на животното *кон* – произхождащите от основата *хор* – следва да отнесем само едно нарицателно име: английското *horse*, което побуквено копира египетския антропоним на бога – *Хорос*.

Ако *кон* = *horse*, в светлината на древната общност на индоевропейското езиково семейство, ще излезе, че *конят*, респективно *Тракийският* или *Българският конник*, е бил превъплъщение, образ, символ на бог Дионис/Хор. Английската дума *horn*, означаваща „рог“ – в анаграма *Гор/Хор*, е свързана пък с козловата ипостаз на бога, напр. в *Capricorn* („Козирог“).

Основната функция на царстващия бог била да пренася по небосвода слънцето – небесното светило – от източния до западния хоризонт. Тази функция се предавала от баща на син: *Уран/Атон/Тан* я предал на сина си *Кронос/Ра/Сварог*, а той – на сина си *Зевс/Озирис/Перун*, и той – на сина си *Дионис/Хор/Дажбог/Колад-Ярило*, и т.н. Но докато египетският *Ра* – т.е. славянският *Сварог* – возел слънцето на своята небесна ладия, то неговите потомци *Сварожичи* – синът му *Перун* и внукът му *Ярило* – извършвали това посредством небесни колесници, теглени от бели или черни крилати коне. Понякога крилатият кон има един рог на челото си – прословутият *еднорог* (**сн.16**).

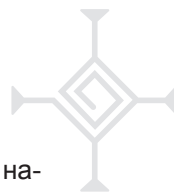
Снимка 16. Мардук се бори с два крилати еднорога.

В славянските митове се казва още, че Сварожичите управлявали буреносните облаци, гърма и мълнията. Така например бог Дионис, когато е влизал в ролята на облакогонец и гръмовержец, бил наричан Герман (Гърмян/Гръмян). При суха пролет, когато на посевите не достига животворната влага, е изпълняван *обичаят Герман*, придружаван с молитви за дъжд към бог Герман/Даждбог.

Египетският Хор летял на „крилото на Хор“, което в изображенията на персийския му аналог Ахура Мазда приема вид на крилата колесница. Славянските аналози на бога, зимното слънце Колад (Cold/Холод/Мороз) прекосява небето на шейна, теглена от елени, а пролетно-лятното слънце Ярило кара конна колесница или язди бойния си ат. Тракийският конник Дионис, който също така е българският конник Хурса или Сиявуш, или пък египетският Хор, побеждава злия змей/дракон/крокодил (сн. 17) – ипостаз на чичо му Хадес/Сет/Плутон, господаря на Долния свят, – защото последният се опитва да попречи на слънцето да изгроява сутрин.

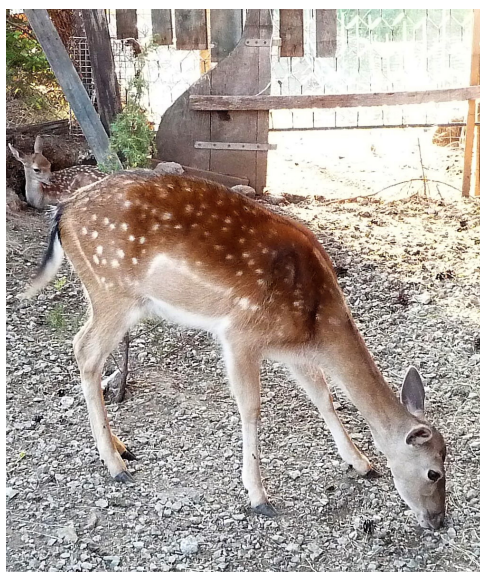
Снимка 17. Релеф от Египет, представящ как Хор, маскиран като сокол и яздещ кон, пронизва с копие Сет, в ипостазата му на крокодила Собек.

През ранното средновековие, когато младото войнствено християнство настъпва срещу древното езичество, най-разпространеният образ в трако-българския езически канон – Херосът, богът конник – претърпял метаморфоза и се превърнал в светеца-герой Георги Победоносец, празнуван на 6 май.

2. Еленът.

Връх *Сутка* в *Родопския масив* – родното място на бог Дионис, – и днес е еленово сборище, което, особено през размножителния период, се изпълва с разгонени елени и кошути. Не е ли това мистерия на Дионис/Бахх? След малко ще се убедим, че за траките и българите малкото еленче също е ипостаза на божия син, а пък кошутата – на неговата майка Йо/Изида (сн. 18, 19).

Снимки 18, 19. Петниста кошути и нейното петнисто еленче, снимани в околностите на язовир Доспат, Родопите. Фото автора.

Първо нека опитаме да изясним проблема около семантиката на владетелското име *Авитохол*, с което начева „Именникът на българските канове“: „Авитохол живя 300 години; родът му Дуло, а неговата година (на възцаряване) дилом твирем...“ Съществуват тълкувания на значението на прозвището *Авитохол*, които са добре известни: „Син на сърна“, „Издигнатия на ръце“ и др. /**Иван Узунов**. Хронология на древнобългарската държавност за периода от 323 до 700 г. С., 2004, с. 8-14, 66/.

Нашата версия е съвсем различна: *Авитохол* е име-прозвище на Дионис/Хор, почти идентично на староегипетското название на *Сфинкса* – *Абу Хол*. Логично, тълкуването му е подобно: Ави-То-Хол, Абу-То-Хол, или „Бащата от древността“; „Древният баща“, по смисъл – „Родоначалникът“.

Бог Дионис/Хор се явява родоначалник на *траките/българи*, тъй както пра-дядо му Уран/Атон е *Абу Хол* – „Отец“, „Вечен баща“, „Родоначалник“ на всички

богове и хора. По тази логика прозвището било давано само на най-успешните, прочути владетели от основната божествена наследствена линия. Според царския списък на египетския жрец Мането, бог Хор е управлявал света 300 години.

Независимо, че името *Авитохол* носи значението „Баща от древността“, не бива никак да се пренебрегва митологичния аспект относно раждането и отглеждането на нашия родоначалник от сърна.

Невероятно, поради давността на времето, но напълно резонно, поради националния характер на всеки фолклор, в славянския и българския фолклор са запазени данни за родоначалника на българите *Авитохол*.

Така например в една литовска хроника от края на XIV век има текст за щастливата съдба на прочути принцове, отхвърлени от лоши родители или роднини, но спасени и отгледани от животни. Хрониката е написана на старобългарски (черковно-славянски) език по времето на Григорий Цамблак, Киевско-Литовски митрополит (1413-1420 г.). В нея между видните владетели Ромул и Рем, персийския Кир, първия испански цар Болгорос и троянеца Парис, се казва нещо и за българския царствен принц:

„Също така и малкото князче мисикийско [мизийско – б.В.Й.], сиреч българско, било откърмено от една сърна, след като било захвърлено в горския пущинак, за да загине.“ /по **Ив. Т. Иванов**. Прабългарски елементи, запазени в българския фолклор. – В: **Анали**. Списание за история, класическа култура, изкуствознание. Издание на СУ „Климент Охридски“, 2006, бр.1-4, с. 99-106/.

Древният мит за царския син (Дионис), отхранен от сърна, е включен в сюжета на широко разпространената народна песен „Три синджира роби“. В един от нейните варианти, записан от Господин Вучков в с. *Романя, Старозагорско*, е развита по-подробно, загатнатата в литовската хроника легенда за мизийско-българския наследник и сърната. В тази песен принцът е назован Дамянчо, а майка му Тодорка:

„... Черна робиня – бяла Тодорка,
с мъжка рожба на ръце.
Като Тодорка вървеше,
жални си сълзи ронеше,
дваж по-жално пищеше.
Гладна ѝ рожба Дамянчо,
гладно и жадно от два дни,
От два дни и три вечери...“

Тодорка моли „черни арапи проклети и още турци джелати“ да спрат за почивка измъчения робски керван, за да измие детето си и го накърми. Но те с присмех и отговорили да го „захвърли и изостави“, иначе ще го разсекат на парчета, та хищните птици да му изкълват месата. Отчаяната майка нямала изход:

„Че спря ми Тодорка, че поспря
под едно дърво клонато,
клонато още листато,
под дърво малка речица.
Тя ми люлчица свързала,
детенце в нея турила,

турила и заплакала,
и тъжна песен запяла:
Туй ша тий мама кърмяне,
туй ша тий мама люлкане.
Ама чуй мама заръка –
да растеш, чедо, да растеш,
голям юнак да станеш.
Сал добро синко да правиш,
сал добро и нищичко друго...
Аз кат, Дамянчо, си тръгна...
Теб ша та сърница откърми,
сърница, Дамянчо, първеския;
Ката вечер тук ша доада,
докат та синко отгледа...
Както е мама заръчала,
сичко тъй е станало.
Ката вечер, кога зорница изгрее,
сърна Дамянча кърмеш.
Като пък месец зайдеше,
сърна му челце ближеше,
челце и жални сълзици...
Тъй ми Дамянчо израсна,
голям ми юнак порасна
Че тогаз Дамянчо препаса
сабя ми от девет оки.
Облече кожух от две мечки,
две мечки кат кола с тръне.
Че кат зорница изгрея,
сърница ми пак пристигна,
право в гора ми дойде,
право при юнак Дамянчо.
Че го сърна поведе,
накрай го гора изведе.
Наеха поле широко,
широко поле, безмерно..."

Край една чешма с „девет чучура“, сърната наставлява Дамянчо да намери „село голямо“ с „девет джамии“ и „девет черкови“. Там да потърси майка си – „черна баба-кадъна“ в „бели шалвари, целите холам везани със златни месчинки и по-големи черни кръстчета“. В края на песента Дамянчо открива майка си и я оттървава от робство.

Изследователят Иван Танев Иванов коментира, че песента е отглас от първите години на робството, в които заробванията на българи от непокорните области били масова практика. Именно по същото време в националната памет е още пресен споменът за един от основните национални епоси – митът за първия български цар, спасен от кошута. Анонимният автор на песента вероятно бил книжовен българин, познаващ древната история за българския цар-родо-

началник *Авитохол* и неговата сърна-хранилница. Този мит именно повлиял върху народната песен, като бил преобразен в мотива за робинята Тодорка и бебето ѝ, откърмено пак от сърна.

Най-близка до първоизвора – древния мит – е народна песен, открита от българския философ Найдено Шейтанов (1890-1970 г.). Ето кратък негов обзор на песента:

„В народното ни творчество има и песни, които наумяват легендата за раждането на Диониса, както и за скитането на това божествено дете. Една песен пее, как „млад билирин“ [Зевс/Озирис – б.В.Й.] – чудотворец! – дал на „лична мома [Йо/Изида – б.В.Й.] биле за рожба [венец от комунига – б.В.Й.]“. Когато навремило да роди, момата отишла горе в усойте [планината *Нуса* – б.В.Й.] и там на една горска поляна родила „дете не като всяко“ – „дете с ризница“ и „със златни криле на рамена“ [Дионис/Хор – б.В.Й.]. Младата мома-майка „разпасала свилена пояс, свела гора тънко върше“ и вързала люлка на необикновеното чадо. Ала момата умира наскоро, както загива и митичната Семела – Дионис остава сирак. Тогава дошла кошута [Йо/Изида – б.В.Й.] – дружката на „сур елен златорог“ [Зевс/Озирис – б.В.Й.] – и почнала да кърми осиротялото дете. Точно тъй коза [Амалтея/Рея – б.В.Й.] кърми Зевса на о. Крит и вълчица – прадеда на римляните, Ромула. Дионис собствено се кърми от нимфи, менади и пр. Според народната ни песен, вятърът люлее люлката, а дъждът къпал детето-сираче... Народната ни песен пее, обаче, по-нататък, че детето-сираче било взето от „Ян-кехая“ – овчар на овчарите – както малолетния Дионис се взима „за възпитание“ от Хермеса и Фалес-Велеса [Аполон – б.В.Й.]“ /Шейтанов, Найдено. Сексуалната философия на българина (Увод в нашия неофициален фолклор). – сп. Философски преглед, 1932, кн. 4/.

Трако-българската богиня-сърна има келтска аналогия. В „*De Bello Gallico*“ („Галската война“) римският проконсул Гай Юлий Цезар споменава галската богиня *Дамона* („Кошутата“), наричана също *Сирона* („Звездата“) /История на религиите, с. 372/. Последното име ни насочва към звездата *Сотис* (*Сириус*), звездна ипостаз на Изида.

Така че *Авитохол* ще се окаже митичният родоначалник на българите – бог Дионис/Хор. А сърната или кошутата, която го е родила, пазила и отгледала всеотдайно, не е друга освен неговата собствена майка – кравата/хатор Йо/Изида. Митологичният преход от крава към кошута има своята здрава логика.

Във връзка с думата *кошута* отбелязваме думите с основа **кош**: животни, проявяващи се като грижовни майки – *кошута*, *кошка* (котка); вещи с утробна форма, в които се помещават деца, животни, или храна – *кош*, *кошче*, *кошница* (свещен предмет на вакханките в Дионисовите мистерии), *кошер*, *кошара*, *кувшин*, *кашпа*; течна храна за деца – *каша*; глагол, обозначаващ хранене – *кушать*; надпревара с коне на Тодоровден – *кушия*; етноними и топоними – племето *кушити*, държавата *Куш*, планината *Хиндокуш*.

Кошутата е майката, а родилото се от нея еленче – божият син. В една коледарска песен от с. *Бистрица*, *Софийско*, богът се ражда като „Сур елен“, т.е. „Сив елен“ (Суря=Сива=Шива са ведическите имена на Хор в Индия):

„Замъчи се Божя Майка [Йо/Изида – б.В.Й.]
от Игнажден до Коледа,

че си роди Боже чедо,
Боже чедо Сур Елена,
Сур Елена – златни рога.“

/Юлия Боева. Култът към Великата Майка. Неолитни символи в български килим от началото на XX в. – сп. **Усури**, 2005, бр. 1, с. 19./

Няма как да не асоциираме името *Сур*, което е всъщност санскритската версия на името *Хор*, със стария български коледен обичай *Сурва* и думите *сурвакам*, *сурвакница* и *сурвакар*. Ето разбивката на думата *сурвакар*: Сур-Вакх-Хар. В случая виждаме съчетани в едно три различни имена на божия син – *Сур*, *Вакх/Бах* и *Хар* (т.е. *Хор*).

Древната традиция *Сурва* е прилежно запазена в България. Всяко българско момче научава още в детската градина едно добропожелателно стихче:

„Сурва, весела година,
златен клас на нива,
червена ябълка в градина,
пълна къща със коприна!
Жив и здрав догодина,
догодина, до амина!“

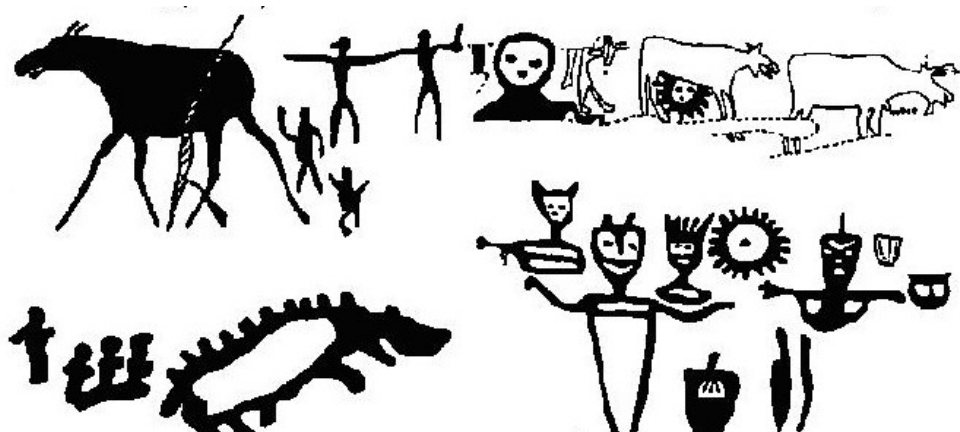
Запомняйки това стихче и грабвайки дрянова пръчица, чийто клонки са огънати под формата на осмица и украсени със сушени плодове и червени конци за живот и здраве, момчето (до 13 години) се превръща в *сурвакарче* – персонафикация на божия син. *Сурвакайки* със *сурвакницата*, сякаш с вълшебна палка, своите роднини и приятели, *сурвакарчето* с радост изрича горните „магически“ думи, чрез които пожелава на всички здраве и добруване.

Освен в словесното творчество, *еленът* – един от зооморфните образи на родоначалника на траките и българите Дионис/Хор – е богато застъпен в различните жанрове на изобразителното и ювелирно изкуство: петроглифи (на скални рисунки), ритуални царски сервиси, апликации върху оръжие и др.

Огромен брой петроглифи, или т.нар. писаници, са намерени в териториите на древната азиатска империя *Хон/Хун* („Синове на слънцето“): планините Кавказ, Урал и Алтай, както и по басейните на реките Томи (приток на Об), Енисей, Лена, Ангара, Алдан, Мая, Амур, Усури, езерото Байкал, Пегтимел (на полуостров Чукотка) и др. Писаниците обикновено украсяват скалите около светилища – места за извършване ритуали на култа. Датировките на тези паметници варират от палеолита до желязната епоха. /Е.Г.Дэвлет. Регионы наскального искусства и вопросы организации охраны памятников. – [arheologija.ru>devlet-regionyi-naskalnogo-iskusstva.../](http://arheologija.ru/devlet-regionyi-naskalnogo-iskusstva.../).

Във връзка с нашата тема впечатление прави една от рисунките, открита в басейна на река Мая в република Якутия, Руска федерация. В нея е показано раждането на сина-слънце под корема на майката-лосиха – аналог на тракийската сърна/кошута (сн. 20).

Снимка 20. Горевдясно: лосихата-майка ражда сина-слънце. Петроглиф от басейна на река Мая, приток на река Алдан, Якутия, Североизточен Сибир. Бронзова епоха.

Друга безкрайно интересна находка е един *гигантски геоглиф на лос* (вид от семейство *еленови*) с размери 218 x 195 метра, открит през 1989 г. от Александър Шестаков върху склон на хребета *Зюрат Кул*, *Южен Урал* (*Челябинска област*). Датиран е, по намерените край него оръдия, към VIII хилядолетие пр.Хр. Очертанията на свещеното животно се виждат от върха на хребета, от самолет и дори от космоса, защото представляват основите на дебела 5 метра стена от натрошени камъни, слепени с глина.

В низината блести гладкото огледало на едноименното езеро *Зюрат Кул* (Сур-Ат-Кул означава обаче „Езерото на Сивия кон“), забулено в мистиката на местна легенда. Според нея много отдавна, заради несправедния начин на живот на хората, *небесният лос* – съзателят на света – ги наказал, като глътнал слънцето и се гмурнал в дълбоките води с чаен цвят. Хората много му се молили и накрая го смилили с големи жертвоприношения и горещи обещания да се поправят. Той склонил да върне слънцето на небето. Оттогава жертвоприношенията и молитвите станали изрядни и редовни, за да не се повтори бедствието на страшната тъма и студ.

Можем да предположим, че тези ритуали са били извършвани в оградено пространство – земното тяло на лоса, – за да бъдат виждани отгоре, от *небесния лос*.

Езерото имало площ 6 квадратни километра, но след построяване язовирна стена на река *Голяма Сатка*, площта му се увеличила двойно. За съжаление водата заляла 12-те древни селища, чиито останки преди са били на стария бряг: част от тях са от мезолита, друга от неолита, а трета – от бронзовата епоха. Изглежда неголямо племе е обитавало това сакрално място без прекъсване в продължение на около 7 000 години. И до днес водолази продължават да изваждат от дъното груби, но и добре огладени каменни оръдия; такива се намират, както споменахме, и край стената, очертаваща фигурата на *свещения лос*. Находките се съхраняват в музея на близкия град *Сатка*.

Ще добавим, че не само преданието подсказва соларния характер на елена и лоса. Този характер проличава и от видовото му название *лос* = *sol*, т.е. „слънце“.

Названието *Сатка* (Сат-Ка) пък означава „Двойник/превъплъщение на Утробата“: очевидно реката, пълнеща свещеното езеро, тук била считана за водна метаморфоза на небесната богиня Изиди (*Лосиха* или *Кошута*) – майката на небесния лос-слънце Хор.

И така, от разчитането на семантиката на хидронимите *Сатка* и *Зюрат Кул* стана ясно, че построеният от древните хора върху склона на хребета *геоглиф на свещеното животно лос* е допълнил двете водни природни дадености, за да се оформи *три-съставен религиозен комплекс* в чест на племенната майка Изиди и бога-родоначалник Хор.

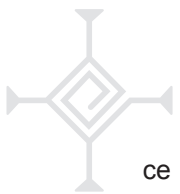
Нещо повече. Този комплекс е идентичен със споменатия в началото на настоящия параграф *сакрален комплекс* в планинския масив *Родопи, България*, където, на връх *Сутка* (*Нуса*), богиня Йо/Изида родила божия син Дионис/Хор. Родопският комплекс се състои също от три елемента: планина, воден източник и воден резервоар (езеро). Това са съответно: споменатият връх *Сутка* (Сут-Ка = „Двойник/превъплъщение на Утробата [Изида]“), който представлява *естествено еленово сборище*, а под върха, на ниво 2000 м. има цепната скала-утроба с извор на Богинята, пълнещ свещеното езеро *Кабата*.

Що се отнася до названието на уралското свещено езеро *Зюрат Кул*, че то означава „Езерото на Сивия кон“ (Сур-Ат-Кул), а не е наречено на местната божествена ипостаз *лос/елен*, това явно е част от мистериината метаморфозност на божия син, която диктува едно загадъчно преминаване и смесване на зооморфните му образи на *кон* и *елен*: първият – бял, на сиви и бежови петна; вторият – сиво-бежов, на бели петна.

Припомняме също така (вж. § III. 1), че в *Южен Урал*, недалеч от *Зюрат Кул*, се намира пещерата *Шулган таш*, с вътрешно езеро *Шулган*, които в тукашните героични епоси „Акбузат“ и „Урал батир“ се идентифицират с хтоничния отвъден свят. Според тези предания бяло-сивият крилат жребец *Акбузат* се криел в езерото *Шулган*, така както небесният лос се потопил в езерото *Зюрат Кул*, след като глътнал слънцето.

Естествено идва въпросът: възможно ли е *Дионисовата доктрина* да е донесена тук при миграция от *Тракия* – мястото на възникването ѝ? Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.) и Луций Флавий Ариан (89-175 г.) разказват за цивилизационните походи на самия бог Дионис в *Азия, Индия* и *Скития*. Как той научил първобитните местни племена не само да строят градове и храмове, и да се изхранват чрез култивирано земеделие, но и да спазват в общежитието си изискванията (законите) на неговия култ. Това се случило, разбира се, в неговата епоха: втората половина на X-то и първата половина на IX-то хилядолетие пр.Хр. Информацията си Ариан е взел от пътепис на Мегастен (~350~290 г. пр.Хр.), който посетил двора на обединителя на *Индия* Чандрагупта Маурия (340-298 г. пр.Хр.), по поръчение на диадоха Селевк I Никатор (358-281 г. пр.Хр.):

„7. (3) Индийците нямали нито градове, нито храмове, съоръжени за поклонение на боговете; те се обличали в кожите на диви животни, които им

се удавало да убият, хранели се (с меката) кора на дърветата; тези дървета на езика на индийците се наричат „тала“ [вид палма – б.В.Й.], плодовете им растат като на финиковите палми, по върховете им, на гроздове. (4) Те се хранели и със суровото месо на дивите животни, които им се удавало да уловят, докато в земята на индийците не дошъл Дионис. (5) Когато Дионис пристигнал тук и победил индийците, той им построил градове и за тези градове издал закони; той е дал на индийците, както и на елините, виното и ги научил да засяват земята, дарявайки им семена... (7) Дионис пръв впрегнал бикове в плуг, превръщайки болшинството от индийците от скитащи пастири в земеделци... (8) Дионис ги научил да се покланят на боговете, както на другите, така и особено на себе си, играейки на кимбали и тимпани, и ги научил на сатирския танц, който гърците наричат кордак...“ **/Арриан [Луций Арриан].** Описание Индии [Indike]. Дополнение к „Поход Александра Великого“ [Anabasis Aleksandru]: 7, 3-8. Перевод С.П.Кондратьев. – В: Вестник древней истории, № 2, 1940, с. 230-263/.

В българския летописен свод „Джагфар тарихи“ има данни за първите разселвания на човешки племена в най-дълбока древност, много преди времето на Дионис, включително за миграции от *Тракия* към *Скития* и *Урал*, и обратно:

„Преди тридесет и три хиляди години предците на хоните [хуните – б.В.Й.] – именците [прототраките – б.В.Й.] – живели в Големия и Малкия Рум [земите на прототраките – б.В.Й.], а народът на синдийците [протоиндоиранците – б.В.Й.] – на бреговете на Идел [р.Волга – б.В.Й.], тогава наричана Ура... Синдийците се разделили на синдийци-ура и синдийци-мурдаси, които започнали да враждуват помежду си...

След известно време арабите разбили именците от района на река Кубрат [Ефрат – б.В.Й.] и Големия Рум [Анатолия, Левант и Междуречието – б.В.Й.], и по-голямата част от тях отишла на изток през Малкия Рум [същинска Тракия – б.В.Й.]...

Когато отпразвили се на изток именци приближили реките Ака-идел [Ока, десен приток на Волга – б.В.Й.] и Шир [Дон – б.В.Й.], мурдасите се опитали да попречат на придвижването им и се завързал бой. Но урците преминали на страната на именците и мурдасите били разбити. След това именците продължили на изток, търсейки места, подобни на родината им и ги намерили в Хин [Северен Китай – б.В.Й.].

Но част от именския род Дуло останала в Ура [Волга-Урал – б.В.Й.] и предложила на урците да опитат късмета си в изоставената от тях родина [Тракия – б.В.Й.]. Урците на драго сърце се съгласили и отишли на юг, където се разделили на карасаклани [черни скити – б.В.Й.], аксаклани [бели скити – б.В.Й.] или масгути [масагети – б.В.Й.], кашанци, сабани [печенегите – б.В.Й.], перси, азери и синдийци [индоиранци – б.В.Й.]. Това преселение станало преди 11 хиляди години...

След това от синдийците се отделили самарците [шумерите – б.В.Й.], които отишли най-далеч от всички и заели областта на река Кубрат. Тук те основали държавата Самар [Шумер – б.В.Й.]...

Първият вожд на самарците бил Май или Мар [Мардук – б.В.Й.], поради което неговите потомци се наричали Мардуан или Мардукан... Той живял 300 години

и бил истински праведник, заради което след земната му смърт Тангра го пренесъл на осмото небе. Погребали го в седеметажна кула-гробница [зикурат – б.В.Й.]...“ /Фрагменти от известие на **Микаил Башту-Шамс Тебир** (IX в.) за произхода на българите, преписани в „Хон китаби“ („Книга за хуните“) от Мохамед-Гали през 1605 г. – В: **Бахши Иман**. Джагфар тарихи. Свитък от булгарски летописи 1680 година. С., Изд. Кама, 2005, с. 270/.

От този цитат става ясно, че човешката цивилизация е възникнала в държавното образувание *Рум-Ура*, което обхващало *Тракия, Анатолия, Левант, Междуречието, Скития* и *Южен Урал*. В южните земи *Рум* живеели *именците*, т.е. прототраките, а в северните земи *Ура* – *синдийците*, т.е. индоиранците. Описаната етническа диференциация на индо-европейците е убедителна, но посочените две опорни дати – XXXIII-то и XI-то хилядолетие пр.Хр. – не намират потвърждение в археологията. Според обобщената картина на археологическите находки, в изброените исторически области е имало масово заселване, урбанизация и културен живот едва след IX-VIII-мо хилядолетие пр.Хр., т.е. след съзидателната ера на бог Дионис. Разбира се, открити са няколко по-ранни културни обекта, но те съществували самостоятелно и изолирано, в малки популации.

Има трета възможност: *култът към бога-елен/кон* да е дошъл от изток, от царствения град *Балкх Шахастан* – „майка на всички градове“, или *Зариасла* – „Златоконният град“, или също така „перлата на Ариана“ (Страбон), чийто цар бил според „Махабхарата“: „първият от всички земни царе“. В индийските, арменските и персийските източници се твърди, че от династията в *Балкх* са произлезли царските родове *Бхарата* на *Индия*, *Аршакидите* в *Партия* и *Армения*, *Сиявушидите* в *Хорезъм*, и дори египетските фараони. /**П. Добрев**. Сага за древните българи. С., 2005, с. 59-65; **Същият**. Името българи: ключ към древната българска история. С., 2002, с. 89-91/.

Великият град *Балкх/Balkh* – столицата на държавата *Балхара/Balkhara* (*Бактрия*) – бил основан от легендарния цар Лорасп, който управлявал цели 365 години. Според източно-персийската митология Лорасп бил син на Бурзен/Бурзан, който царувал 300 години, от династията на *Кеанидите*. /**Ключ** към древната българска история, с. 76/.

В една от персийските легенди, предадена от арабския географ Мутахара ибн ал-Макдиси (X в.) в обемистия му труд „Книга за сътворението и историята“ (*Le livre de la creation et de l'histoire*. Paris, 1899), се казва: „След Кай-Каус царувал Кай-Хусрау, син на бог Сиявуш, наричан още Зиевус. Той управлявал 60 години. После се възцарил Кай-Лорасп, той царувал 120 години и създал Балх, хубавия град... Аз съм чувал високоучени мъже да твърдят, че египетските фараони водят своя корен от Балх...“ /**пак там**, с. 77/.

Несъмнено *Кеанидите* се явяват представители на божествената раса. Това проличава от дългите периоди на властването им. Бурзан вероятно е Бурджан – син на Иджик, внук на Посейдон и правнук на Дионис/Хор, както и родоначалник на българския буилски и царски род Дуло. В текста на ал Макдиси се потвърждава предложената от нас генеалогия; арабският летописец казва, че след Кай-Каус (т.е. Хадес), царувал Кай-Хусрау (Хурса, т.е. Дионис/Хор), син на бог Сиявуш/Зиевус (т.е. Зевс). После се възцарил Кай-Лорасп, както видяхме

в горния абзац – правнук четвърто поколение на Кай-Хусрау (Дионис/Хор). При Макдиси годините на управление на тези божествени потомци са неправилно занижени от арабските преписвачи на древните текстове.

В друга легенда се казва: „Кай-Лорасп построил Балкх – красивия, а цар Хушенг построил Суза – столицата на Елам“ /**пак там**, с. 78/. Изглежда градовете *Балкх* и *Суза* са връстници. Според най-предпазливите преценки град *Суза* (*Шуш*) е възникнал в равнината *Хузестан* (сега в *Югозападен Иран*) около 4 200 г. пр.Хр.

На основата на тези данни можем да заключим, че *Балкхара* е дъщерна държава на империята *Хон* на Иджик и първородния му син *Бурджан*, създадена от внука/сина им *Лорасп*. От което следва, че *Балкх* е бил построен не през II хилядолетие пр.Хр., както счита консервативната наука (без да са проведени разкопки), нито през V хилядолетие (вж. горния абзац), а много по-рано – през VIII хилядолетие пр.Хр.

Видяхме по-горе, че археологията в района на *Зюрат Кул* начева именно в VIII-мо хилядолетие пр.Хр.

Тракийските пелтасти (леки пехотинци) се обличали в пъстротъкани дрехи, комбинирани с кожи на *сърна* и *лисица*: две от Дионисовите ипостазии. За това свидетелства Херодот (484~425 г. пр.Хр.):

„Траките носели в похода [наказателната експедиция на Дарий I срещу *Елада* през 499-490 г.пр.Хр. – б.В.Й.] лисичи кожи на главите си, около телата си дълги дрехи, а върху тях праметнати шарени дзейри [ямурлуци – б.В.Й.]; на ходилата и на прасците си имали обувки от сърнешки кожи, а освен това носели копия, малки щитове – пелти, и малки кинжали.“ /**Херодот**. История, кн. VII, 75/.

В ювелирното изкуство на древна *Тракия*, посветено на *Слънчевия култ*, *еленът* присъства най-забележително като образ в комплекта на един изключителен по своето майсторско изпълнение ритуален сервиз на тракийските царе от IV в. пр.Хр. – *Панагюрското златно съкровище*. От общо девет съда, два са оформени с протоме на елен: на единия е инкрустирана сцена с богове и богини, а на другия – двама крилати богове обзавдат съответно бик и елен. Т.е. върху ритон-елен отново е изобразен елен и то – петнист елен (**сн. 21, 22**).

Снимки 21, 22. Единият от ритоните с протоме на елен-лопатар, сниман от двете страни, на всяка от които е показано съответно: крилат бог обязва елен; и крилат бог обязва бик. Реплика на М.Германов. Фото автора.

Въоръжението също е бивало инкрустирано или апликирано с тотемния образ на бога-родоначалник, за да помага на неговия син (потомък) по време на битка. Войнът придобива качествата на животното-тотем: сила, бързина, ловкост. Ако е на меча, горко на онзи, който му се изпречи. Ако е върху щита – ще го пази от врага. Чудесен пример за последното е златната апликация на елен върху железния щит на племенен вожд, погребан в курган 1 при станция Костромска (**сн. 23**), в района на река Кубан (на Азовско море) – част от исконните земи преди и след Христа на големите български племена утигури, кутригури и уногури. Интересно е да се отбележи, че в гробницата на вожд са били принесени в жертва 22 коня, вероятно за да му служат в отвъдния свят.

В нашето съвремие българските планини продължават да бъдат обитавани от еленови стада. Разбира се, с цел запазване на тези и други свещени животни, обширни планински територии са обособени като резервати. В тях, по време на ловния сезон се извършва контролирано отстрелване на възрастни екземпляри, чиито рога се смятат за една аристократична украса на дома (**сн. 24**).

Снимка 23. Златна апликация във вид на елен върху железен щит от погребение на племенен вожд. Началото на 6 в. пр.Хр. Курган 1 при станция Костромска, Краснодарски край.

Снимка 24. Ловен трофей: череп и рога на елен-самец, с размах над 1 метър. Частно притежание. Фото автора.

3. Петнистият бик Апис.

На божествения език *Апис* означава: Ап-Ис, Ап[и]-Ис[ис], т.е. „[Син на] майка Изида“. Отгледаните в *Египет* разновидности на *петнистия бик*, изобразени като красиво оцветени дървени фигурки, са намерени в гробницата на „господаря Мекемре“ от гр. *Тива* (ок. 2000 г.пр.Хр.) /История на света в 20 тома. Т.І. Превод от англ. **Вл. Германов**. Абагар холдинг – София/Тайм Лайф – Амстердам, 1994, с. 72, 73/.

За свещения бик *Апис* Херодот научил от египетските жреци следното:

„Този Апис, или Епафос [Дионис/Хор – б.В.Й.], е телец, роден от крава [Йо/Изида – б.В.Й.], която не можела повече да зачева. Египтяните твърдят, че светкавица [Зевс/Озирис – б.В.Й.] паднала от небето върху нея и след това тя родила Апис. Този телец, наречен Апис, има следните знаци: черен е, с бяло триъгълно петънце [Светия Дух Ос – б.В.Й.] на челото; на гърба си има нещо като орел [зооморфният образ на Хор – б.В.Й.], на опашката му космите са раздвоени [символ на двуединния лабрис, Гей/Мот и Уран/Атон – б.В.Й.], а под езика има нещо като бръмбар [свещения *скарабей*, символ на Кронос/Ра – б.В.Й.].“ /Херодот. История, III, 28, 29. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. I-III. Превод от старогр. П. Димитров. С., Изд.НИ, 1986/.

И още:

„След като наложил властта си в цял Египет, Псаметих (~664~610 г.пр.Хр.) издигнал в чест на Хефест [под това име Херодот разбира Отеца Уран/Атон/Вулкан – б.В.Й.] пропилеи в Мемфис, тези, които гледат на юг; срещу пропилените построил двор за Апис, където Апис бил хранен, когато се появявал [т.е.

периодически се появявал телец с горепосочените сакрални белези, за който вярвали, че е превъплъщение на бог Хор, чийто *Дух* се е върнал в *Египет* – б.В.Й.]; целият двор е ограден с колони и изпълнен с изображения, а вместо колони в двора има дванайсетлактови колоси [статуи на богове – б.В.Й.]. **Апис на езика на елините е Епафос** [к.В.Й.].“ /пак там, II, 153/.

В епохата на Птолемиите (305-31 г. пр.Хр.) Хор е наричан *Серапис*: Сер-Апис, т.е. „Пастирът Апис“. *Апис* бил зооморфният образ на бога във вид на *пъстър бик* – на черни, бели, сиви и бежави петна. Под *серапеумите* – храмовете на *Серапис* – имало специални некрополи, в които погребвали мумифицирани свежени бикове *Апис*. Най-забележителен бил *серапеумът* в град Александрия, разрушен, заедно с *Александрийската библиотека* през 391 г., по заповед на византийския император Теодосий I (379-395 г.), от военни подразделения и християнски тълпи, водени от патриарх Теофил Александрийски. Друг *серапеум* бил открит през 1851 г. на платото Сакара от френския археолог Огюст Мариет. В 2012 г. той отново бе отворен за посещения, след продължителна реставрация.

Бйчето превъплъщение на бог Дионис/Хор било използвано при създаването на военните форми и по-специално шлемовете, на войнските касти на *българите* – *буилите-уруси* („бикове-бикове“), – *викингите*, *писидите* и др.

Войнственото трако-скитско племе *писиди* е обитавало *Анатолия*, в съседство с *Троада*, *Фригия* и *Мизия*. Херодот (484~425 г. пр.Хр.) описва външния им вид, когато те били принудени да се включат в наказателната експедиция на Дарий I срещу *Елада* през 499-490 г. пр.Хр.:

„Писидите имали малки щитове от сурова волска кожа; всеки един от тях имал по две копия, ликийска изработка, а **на главите си – медни шлемове; на шлемовете имало уши и волски рога от мед и на върха и грива** [к.В.Й.]; прасците им били обвити с пурпурни навои. В страната на тези хора има пропацилище на Арес.“ /Херодот. История, кн. VII, 76/.

4. Козелът Пан/Сатир.

Първо трябва да поясним, че тук изследване първия *Пан* или *Сатир* – Дионис/Хор (сн. 25), – а не втория *Пан*, сина на Хермес и Пенелопа.

Снимка 25. Сребърна тетрадрахма на гр. Енос на Бяло море. Лице: глава на Хермес надясно с шапка петасос, на която пише AINI (Енос). Опако: вдлъбнат квадрат, в средата в квадратна рамка е изобразен бог Дионис в превъплъщението му на козел; пред козела стои изправен гол самият бог в ролята му на пан/сатир с рогата шапка на главата и кавал в дясната ръка; надпис ANTIAΔΑΣ (магистрат на града през 453-451 г. пр.Хр.)

Гражданите на Енос са поставяли в знак на почит върху монетите си образите на Хермес и Дионис заедно, смятайки ги за свои праотци и закрилници.

Когато станал владетел на света, Дионис взел едно от имената на дядо си Кронос *Сатир*, което обозначаващо животинската му ипостаз в вид на козел. От времето на *Дионис* името *Сатир* било дублирано с *Пан* или *Козел* – К[а]-Оз-Ел, или „Синът на бог Озирис“, който е именно Дионис/Хор. *Сатир* се подпирал на *тирс* – жезъл, изработен от дрянова тояга, увита с лозов филиз, а отгоре ѝ забучени грозд, ябълка или шишарка.

Същевременно майката на Дионис Йо/Изида придобила името *Сотис*, идентифицирано с нейната звезда *Сириус*. *Сотис* – Сот-Ис, Сот-Ис[ис], или „Изис, [звездната] утроба/майка“. Във връзка с това наше разчитане, смятаме за невярно и произволно античното гръцко тълкуване на семантиката на антропонима *Сотис* като „спасителка“, а на производния антропоним *Сотир*, *Сотирос* – като „спасител“.

Името *Сотис* – на звездата, която сутрин ражда слънцето Хор, идва от *сот* или *сат* (*сад/съд*), чашата-утроба, предметния образ на Майката. В този смисъл името *Сатир*, независимо дали е било име на Кронос, или на внука му Дионис, означава „утробен“ и представлява синоним на името *Бакхус* – също „утробен“ (от „вак/ваг“).

Правнукът на Дионис/Хор Агенор, заселвайки се на финикийския бряг, нарекъл своя град *Тирас* (от *тирс* – жезълът на Дионис; вж. § 2), топоним, който, обрънат и разместен чрез метатеза, дава Хоровото име *Сатир*.

С оглед на казаното за козела, ще насочим вашето внимание върху сакралната дума *курбан*, с която се означава вид жертвоприношение, жертва. В нея се съдържа и чрез нея се разкрива, както и чрез думата *козел*, връзката между Дионис/Хор и божествената ипостаз на *козела*. *Курбан* – Кур-Бан, Хор-Пан, или „Хор, козелът“. Ако в ритуала *курбан* първоначално са се принасяли козли, след време това название обединило и останалите жертвоприношения – на бикове, овни, птици. След сготвянето им, приносите се сипвали в *паница*, белязана със слънчеви знаци; дори хлябът се принасял във вид на *баница*, кръгла и украсена като слънце. В Рим името *Пан* се изменило във *Фавн*: *Faunus*.

От друга страна името *Пан* – П[и]-Ан – носи смисъла „Небесната планина“, светът на боговете, който изчерпвал със своята величава необятност понятието за целия околнен свят. Оттук словосъчетанието *Хор-Пан* (*курбан*) било разбираемо и като „Световният [господар] Хор“, а чрез жертвоприношението на *козела*, назовавано *курбан*, Дионис/Хор бил почитан именно в ролята му на владетел-пастир на света.

Само пастирът можел да опложда и гради. Фалическата страна на козела *Пан* проличава в антропонима *Панайот*: Пан-Йот, т.е. „Козелът [Дионис] йот [I = фалос]“.

Семантиката на името *Пан* е коментирана от Платон в диалога му „Кратил“:
„... Тази дума [Пан – б.В.Й.] означава „всичко“, нея можеш да я обърнеш и така, и иначе, затова тя се оказва двойствена: истинна и лъжлива... Истинната ѝ част е гладка, божествена и витае в горните висини, сред боговете, а лъжливата се намира сред хорската тълпа – космата, козлова.“ /*Кратил*: 408 с. – вж. Електронната версия: <http://amkob113.ru/pltn/pltn-1.html> /.

Платон разкрива тайната на вселенската съзидателна мощ на Божия син в духовен и физически аспект. Всеобхватността на името *Пан* проличава в термини като *пантократор*, *паноптикум*, *пандемия*, *панацея*, *паника* и др.

Опозицията и едновременно взаимовръзката между небесния и земния *Пан* може да бъде забелязана в социалния антагонизъм и едновременно симбиоза между две тракийски племена: малкото жреческо племе *беси* (*песи*, т.е. „пастири“) и голямото обслужващо го племе *сатри* (*сатири*, т.е. „хора-козли“). *Бесите* – потомци и жреци на Дионис – обитавали високите върхове на масива *Пангей*, а скотовъдците и земеделците *сатри* – по-ниските планински плата, котловини и долини.

В тази връзка е интересно да се направи паралел със старобългарската дума *небес*, *небесах*, означаваща в съвременния български език „небе“, „небеса“. *Не-бес*, *не-бесах* се явява отрицание на *бес/бесах* (*бесите*). В случая *бесите* са приравнени със *сатрите* (*сатирите*), т.е. земните хора, тези, които Платон нарича „хорска тълпа – космата, козлова“. Бесите вече са „свалени“ от небето, затова то е названо *не(-)бес*, *не(-)бесах*, нещо, което е антибеско. Досещаме се кой ги е детронирал от високата им обществена позиция: новият култ – християнството, което подигравателно ги сатанизира като *бесове*.

Малко топонимия от свещените земи на *бесите*. Склоновете на връх *Вихрен*, бивш *Ел тепе* (т.е. *Божи връх*) са обитавани от стада диви кози, а знаем, че козелът е ипостаза на Дионис – стария *Пан*. *Вихрен* е първенец на *Пирин планина*, чието древно название било *Орбелус*, Ор-Белус, т.е. „Красивия Хор“.

Масивът *Пангей*, седалището на Гея, със закътания сред неговите дебри връх *Ниса* – рожденото място на Дионис, също има принос за козловото превъплъщение на бога и за емблематичното присъствие около него на весела свита от *козлови жреци-сатири*, които играели *пантомима*. Траките са ни оставили ред топоними, посветени на името *Пан*: гр. *Панагюрище*; с. *Панчарево*, *Софийско*; с. *Златна Панега*, *Ловешко*; местността *Панака* край гр. *Луковит*. Но топоними и хороними с основа *пан* се срещат и другаде по света, напр. древният град *Пантикапей* на Крим, държавите *Bankok*, *Japan*, *Espana*, *Panama* и пр.

Управляващият клан Атон-Ра-Озирис-Хор почитал и в *Египет* плодовития козел и царствения *орел*. На какво основание, разказва Диодор Сицилийски:

„... Тиванците [жителите на гр. *Тива*, столица на *Южен Египет* – б.В.Й.] почитат орела, тъй като го смятат за царско животно и достойно за Зевс.

88. Обожествили са козела, също както разправят, че елините са започнали да почитат Приап заради детеродния му орган; това животно има изключително силен стремеж към съвкупление, а те смятат, че е подходящо да се почита тази част от тялото, която отговаря за раждането, тъй като тя е основната причина за живота. Като цяло не само египтяните, но и не малко от другите народи смятат за свещен мъжкия орган, тъй като е причина за раждането на живите същества; жреците в Египет пък, които са приели жречеството от бащите си, първо биват посветени в мистериите на този бог. Твърдят че пановите и сатирите по същата причина се почитат сред хората и затова повечето слагат в светилищата си техни изображения с изправен член и подобни на козли...”

/Историческа библиотека, I, 87, 88/.

Има запазени данни, че в дълбока древност козата е ползвана като домашно животно. Нещо повече: в шумерския клинопис „Мит за добитъка и зърното“

дори се разказва как в *Голямата пирамида в Египет* са сътворени първото домашно животно и първата зърнена култура:

„В онези дни

в камерата на сътворението на боговете,

в дома на извайването, в чистата могила [к.В.Й.],

лахар [овце-кози] и аншан [зърно – б.В.Й.] изящно бяха сътворени.

Домът беше пълен с храна за боговете.

От množащите се лахар и аншан

Анунаките [потомците на Ану – б.В.Й.] в своята **свещена могила** ядат,
ала не се засищат.

Вкусното мляко от кошарата

Анунаките в своята **свещена могила** [к.В.Й.] пият,

ала не се засищат.“

/по **3. Сичин**. Войните на боговете и хората. Прев. Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2003, с. 123, 124/.

Прототипният вид *лахар* съчетавал качествата на съвременните домашни животни козел и овен. Съществуващият до днес древен вид *архар* – планински див овен в *Предна* и *Средна Азия*, вероятно се явява потомък на *лахар*. Смята се, че е бил питомно животно и подивял вторично. В латинското му название *Ovis ammon* той директно е наречен „овен на Амон“ (Зевс-Амон). Доказани генетично близки родственици на *архар* са муфлоните *уриал* (*Ovis orientalis vignei*) и *бохарски уриал* (*Ovis vignei bochariensis*).

Що се отнася до архаичните видови названия: *лахар* се чете Ал-Хар, т.е. „Бог Хар“, а *архар* – Ар-Хар, т.е. „Ра-Хар“. И двете са посветени на Хар, различно име на *Хор*.

Козелът е неочаквано свързан и с финския *Дядо Коледа*. Приема се, че родината на добрия старец е била *Лапландия*, в днешна *Финландия*. Там, а и въобще в германо-скандинавските страни, *Коледа* бил наричан *Joulupukki* (на суоми: «Рождествен козел»), който чак до XIX век се обличал в козя кожа и носел рога. Съпругата му *Муори* олицетворявала зимата. Техните помощници гноми/джуджета подготвяли коледните подаръци за децата. Едва в ново време *Йоулупукки* приел униформата на *Санта Клаус*.

Пукки, козелът, е ипостаза на Дионис, не на Христос или на Свети Никола, а *Йоль* («Рождество») бил най-големият езически празник на скандинавците, честван по време на зимното слънцестоене – 21 – 24 декември, – рождеството на божия син Дионис/Хор. За древните северни народи този бог бил *Кралят Дъб*, *Слънчевият Крал*, *Даряващият живот* (аналог на славянския *Дажбог*), който сгривал замръзналата земя и пробуждал живота в посетите семена. Радостното събитие (Рождеството) се разгласявало от групи маскирани момчета, облечени в кози кожи, сложили по шамански образец рога и маски от бреза (подобно на българските кукери или античните сатири). Наричали ги *nuuttipukki* – Нутти-Пукки, т.е. „Утробни [новородени] козлета“. Езическият празник *Йоль*, по силата на устойчивата древна традиция, се провеждал и в първите няколко века на християнството, като бил съвместяван с Рождество Христово. Днес тази традиция е почти изгубена.

IV. ХИЩНИ ЖИВОТНИ.

1. Вълкът Бури.

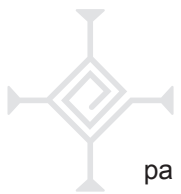
От псевдонима *Бури* са породени: етнонимът на основното българско племе *Бурджан* – Бур-Джан, т.е. „Душа на Вълка“ /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от български летописи. 1680 година. Под ред. на проф. А. Пантев. С., 2005, с. 285/; *бури/бори-багаин* (командващият старши багаин на дясното крило на българската войска, според надпис № 50 от *Мадара*); името на френската династия *Бурбони* – Bur-Bon, т.е. „Добрият [умелият войн] Бури“. Не ще пропуснем българската дума *буре* – дървена бъчва за вино, опияняващата напитка на Дионис, както и названието на другата древна напитка, *бира*, получавана чрез ферментация на нишесте от ечемик, лимец, просо, овес, ръж, ориз – все зърнени култури, селектирани от Хор. От дрождите на бирата и виното пък е била получена винената *мая* („майка“), а чрез нея прясното мляко се превръщало в кисело мляко и сирене. Най-древната старобългарска дума за сирене е *брынза* – Бры-ын-за, Б[у]ри-Ин-Аз, т.е. „Бури [произлязъл от] жената [Изида] и Азар“, което идва да ни каже, че сиренето *брынза* е получено за пръв път от Хор и майка му Изиди. Потомците на Дионис са пренесли във времето секрета на производството на киселото мляко и сиренето. Затова Омир нарича *Мизите* „лактофаги“, т.е. „млекоядци“. Българите консумирали млякото дори на кобилите от безбройните си стада. Днес бактерията на киселото мляко носи името *Lactobactericum Bulgaricum*.

На старобългарски *буру/бору* означава „крепост“. В средновековна *Западна Европа* названията на градовете с военни гарнизони и крепостни стени завършвали с приставката „бург“, поради обстоятелството, че графовете и тяхното рицарско обкръжение са се считали за последователи на първия войн, облечен в броня – *Хор-Бури*.

През елинизма средищният квартал на гр. *Александрия, Египет*, носел името *Брухеум*. В него се намирал храмът на Серапис (Хор) *Серапеумът*, помещаващ *Академията* и *Библиотеката* – средоточията на жреческата каста на Хор, пазителите на древното знание. Топонимът *Брухе(ум)* произлиза от името на вълка *Бури*: Брухе, Бурхе, Бур-Х, Бур-Х[ор], т.е. „Хор-Бури“.

На 15 февруари в *Рим*, край *Палатинския хълм*, се провеждал *Lupercalia* – празника на защита на стадата от вълците. *Луперките* – „жреци-вълци“ – принасяли в жертва козли пред пещерата *Луперкал*. Знатни юноши обличали одраните кози кожи и тичали по хълма, удряйки срещнатите с бичове. Обичаят на Пан от планината *Ликей* бил донесен от Евандър, бежанец от гр. *Палатий* в *Аркадия, Пелопонес*. Римляните нарекли ликейския Пан *Инуус* /**Тит Ливий**. Историята на Рим от основаването на града. Прев. от лат. Вл. Атанасов. С., 2004, кн. I, 5: 1, 2/ – „юношески“, „млад“. В обичая има сливане на две традиции: първата на Дионис/Хор във войнствената му ипостаз на *свирепия вълк Бури*; втората – на Пан, сина на Хермес и Пенелопа.

Как тези две традиции са се преплели? В дълбока древност „богоравният Пеласг“, син на Зевс и Ниоба, и полубрат на Дионис/Хор, заселил с потомците си *Пелопонес* и цяла *Елада*. „Ликаон, синът на Пеласг, ... основал град Ликосу-

ра на планината Ликей, дал на Зевс прозвището Ликейски и основал Ликейските игри..." /**Павзаний**. Описание на Елада, VIII, 2, 1. – В изданието: **Павзаний**. Описание на Елада. Кн. VI-X. Превод от старогр. Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър“, 2005/.

Пояснявайки, че елинската дума „ликос“ означава вълк, отбелязваме в текста на Павзаний антропонима *Ликаон* („Вълкът-слънце“), топонимите *Ликосура* („Вълкът Сура“, Сура = Хор) и *Ликей* („Вълчата планина“), и прозвището *ликейски* („вълчи“). Очевидно тук става дума за Дионис/Хор в неговата вълча ипостаз; първоначално на него Ликаон посветил *Ликейските игри*.

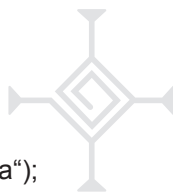
По-късно, когато Хермес и Пенелопа родили Пан с козина, рога, крака на козел, хората започнали да се плашат от него, заради което той заживял в една пещера в същата планина *Ликей*. Хермесовият син Пан дублирал козята ипостаз на Дионис (стария Пан) и въобще на сатирите. Другарувайки с пастирите и техните стада, той влязъл в ролята на техен защитник от вълците. Така развил своя традиция, антагонистична на старата Дионисова, установена в Аркадия от Ликаон. Всъщност Пан Ликейски („Вълчий козел“) обърнал обичая наопаки; и в този му вид го възприели римляните. В Рим името *Пан* претърпяло промяна: *Фавн/Фаун*, лат. *Faunus*. В ролята му на защитник на стадата и овчарите богът бил подкрепян от жена му „Добрата богиня“ *Bona dea* или *Fauna*.

Не ще подминем магичния меч *ескалибур* на легендарния келтски крал *Артур*: Ар-Тур, Ра-Тур, т.е. „Бикът Ра“. *Ескалибур* – Ес-Ка-Ли-Бур – означава буквално „[Ти] си син [творение] на бог Бур [Дионис/Хор]“. Действително бог Хор е изобретателят на първите железни оръжия и брони, откъдето пък идва немската дума *panzir* („броня“): Пан-Зир, т.е. „Козелът Сир“.

Българите в Азия понякога наричали своя родоначалник *Авитохол* (Абу-То-Хол = „Отецът от древността“), а друг път алп *Баръс Мамил Бури* – „Египетския Тигър-Вълк“. Думата *вълк* е възникнала при траките в *Анатолия*, където Зевс е наричан *Ваал*. *Вълк* – Вал-К[а], т.е. „Синът на Ваал“. На руски език думата е *волк*, а на немски – *wolf*. Това ни подсеща за вавилонските жреци *волхви/вълхви*.

Божествените имена *Хорс*, *Хърс*, *Хурса*, са били ползвани в аспекта на бога като откривател на желязото, железните оръжия и приложението им в битките / **Бахши Иман**. Джагфар Тарихи /Историята на Джагфар/. Свитък от български летописи. 1680 година. Под ред. на проф. А. Пантев. С., 2005, с. 284, 285, 335/. Същите антропонимни варианти – *Хорс*, *Хорос*, *Хурса* или *Кур*, *Курос*, *Курса* – са породили при българите още едно название на вълка, освен *Бури*, и то е *Курт*. *Курт* е синоним на вълк, но морфологично дава Кур-Т, Кур-Д[еус], т.е. „Бог Хор [Курос или Хорос]“. Така името на българския кан *Курт* може да бъде тълкувано в два смисъла: „Вълк“ или „Хор“. Другото му име *Курбат/Корбат* също е двузначно: „Големият Вълк“ или „Големият [великият] Хор“.

Българите (хоните) наричали своя народ *орда* – Ор-Да, [X]ор-Ат, или „Светът [народът] на Хор“. Т.е. египетското име Хор е влязло в азиатския етноним на етноса. Пребивавалите в *Скития* българи именували планините и реките на своите богове. Напр. в *Кавказ* жреците на българските племена *кабардинци* и *балкарци* са дали името на масива *Елбрус* (Ел-Бурс, т.е. „Бог Бур[и]“), с първенец двойният връх *Елбрус*: западен – 5642 м., източен – 5621 м. Днес той се намира в *Кабардино-Балкария*, република в *Руската федерация*. През антич-

ността *Елбрус* бил назоваван *Стробилос*, от латинското *Strobilus* („шишарка“); но стробилусът влиза в списъка на свещените предмети (като форма) и растения на бог Дионис (вж. § VIII). На югозапад от *Елбрус* се издига връх *Кукуртли*, а на запад се спуска ледникът *Кукуртли*, другият посочен от нас епоним на вълка *Хор*: Кук-Курт-Ли, Кук-Курт-Ил, т.е. „Богът-жрец-вълк“.

Една от големите реки, днес р. *Днепър*, българите също така нарекли на своя родоначалник Хор-Бури-Баръс. Българският хидроним бил *Бури-чая /пак там*, с. 310/, т.е. „Реката на Бури“, с вариант *Буристан* – „Стан на Бури“, или „Земята на Бури“, а погръченият, произведен от българския – *Бористенес*. *Йордан*. За произхода и деянията на Гетите, 44. – В: *Йордан*. О происхождении и деяниях гетов. Getica. М., 2001. – Електронна публикация: <http://www.krotov.info/acts/06/iordan/iordan01.html/>.

Западното Поволжие наричали *Буртас* или *Буртасия*, р. *Днестър* – *Данастър* (Танас-Тара, „Тан-Тангра“, т.е. на Отеца Тан и тройния Тангра), р. *Дон* – *Танаис* (на Отеца Тан), р. *Дунав* – *Дануб* (също на Тан), р. *Прут* (на Ут, друго име на Отеца) и т.н. Ще добавим възникналите на основата на името *Бури* трако-български имена *Борей*, *Буров*, *Камбуров*; глаголите *бръмча* (за пчела – ипостаз на Хор), *бора се*, *браня*, *бродя*, *вра (ври)*, *извирам*; нарицателните *варяг* (аристократ-конник, облечен в броня; професионален войн), *war* (англ., „война“, произнася се „уор“), *боритаркан* (военно звание във войската на българския кан), *борба*, *бран* (битка), *отбрана*, *оборона* (рус.), *баран* (рус., „овен“), *барин* (рус., „господар“), *бримка* (елемент от плетена ризница), *брънка* (елемент от пластинчатата ризница), *брус* (походно точило за оръжие), *бургия* (свредел), *буре* (за вино), *бира*, *буркан*, *буря*, *бург* – Бур-Г, Бур[и]-Г[ор], т.е. „Хор, [войнът-вълк] Бури“ (укрепен град на войните на *Бури*); топонимите *Бургас*, *Бранденбург*, *Бургундия*; етнонимът на германското племе *Бургунди* (Бур-Гун-Ди, т.е. „Хуни, [произлезли от] бог Бури“).

Природният феномен, наричаем *буря*, е характерен с тъмни облаци, гръмотевици и мълнии. Названието отразява гневното състояние на божия син Бури/Сварог/Сурия или Шива (Сива). На неговата съпруга Лизианаса/Мемфида/Снежанка или Кала е наречена свирепата и смъртоносна зимна буря *хала*, носеща ледени вихрушки и виелици.

В края на нашето изложение за *свещения вълк*, ще разкажем накратко за основното българско племе *бурджани* и за неговия родоначалник.

Бог Дионис/Хор взел за жена Лизианаса /Мемфида – дъщеря на Хадес/Сет и Персефона/Нефтида. От този брак се родили две дъщери: Либия и Лизианаса II. Либия получила във владение *Стария свят*: нейните синове поставили началото на династиите на *Египет*, *Либия*, *Леванта* (Финикия) и *Месопотамия*. Лизианаса II, наричана от българите Су-Анас, получила във владение необитаемата *Азия*, която трябвало тепърва да се цивилизова. От бог Посейдон тя родила двама синове: пастирът Лаиш, познат още като Бузирис и също така като Думузи, който бил погубен заради претенцията му да получи властта над *Египет*; войнът Иджик – основателят на азиатската империя *Хон* (*Хуни*).

Иджик бил наследен от Тигане, който получил прозвището Хин-Батир, поради многобройните си победи над *хинците* (*китайците*). Притиснати от него, последните се съюзили тайно с племето *китайски тюрки* и организирали ус-

пешно нощно нападение над лагера на Хин-Батир. Многочислените врагове избили почти всички *именци* в лагера, включително вожда им и неговите приближени. /**Джагфар тарихи**, с. 14, 15/. Невръстният син на Хин-Батир оцелял по чудодееен начин с помощта на божествените си предци, превъплътени в *свещения вълк* и *свещения елен*. Случката е описана в поемата „Хон китаби“ („Книга за хоните“) на книжовника от *Волжка България* Мохамед Гали:

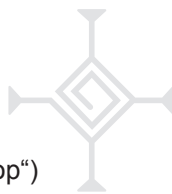
„Освен всичко друго, алпът Вълк [едно от превъплъщенията на Дионис/Хор – б.а.] пазел булгарите. Булгарска легенда, разказана от Гали [Мохамед Гали – б.а.], гласи, че веднъж убирите [диваците – б.а.] напълно изстребили иделския род на богатири-елбири [божествените потомци от страната *Идел* – б.а.], които били главни защитници на всички останали по-слаби иделски родове. Победителите-човекоядци решили да изядат единствения оцелял елбир – младенеца, син на вожда на иделците – и го хвърлили в газан (котел). Но алп Бури [богът-вълк – б.а.] не допуснал гибелта на момчето. Той вдъхнал сили на ранената майка на детето и тя с последното си движение блъснала котела със сина си във водата. Реката, по волята на духа на речната вода Су-Анасъ [Лизидана /Мемфида – съпругата на Дионис/Хор – б.а.], понесла котела към голямо и непроходимо блато. Тук Су-Анасъ се превърнала в лебед (гъска) и извикала на помощ мъжа си – алпа Бури. Вълкът не могъл сам да се добере до котела, затова подгонил към блатото един елен (лос) и му заповядал да вземе младенеца. Еленът донесъл момчето и една вълчица, по волята на Бури, нахранила принца, когото започнали да наричат и Газан [от казан – б.а.], и Магул „Син на Мага-Вълк“, и Бурджан [от Бури – б.а.] „Вълча душа“.

Газан станал могъщ богатир и възстановил иделския род на елбирите, който по-късно наричали също и бурджан, и наубури („неври“) „нови вълци“. Тъй като от този род произлизат царете на булгарите, носещи особени царски шапки „дуло“, той е наричан и *Дуло*. Първоначално шапката „дуло“ – с полусферична форма и кожена обшивка – е била жреческа, но след като става булгарски царски венец, жреците носят вече висока и конусовидна [конусът е един от свещените предмети на Дионис/Хор – б.а.] шапка „тудуло“ – „високо дуло“... /**пак там**, с. 284, 285/.

Според поемата „Шан кизи дастани“ на друг български книжовник – Микаил Башту – еленът отнесъл момченцето в *Седморечието* (*Централна Азия*), където го намерил и отгледал Мар – царят на *масагетите*. Оженил го за дъщеря си, а новият род придобил името Мардуан-Дуло. /**пак там**, с. 15/.

Разбираме, че синът на Иджик Хин-Батир и по-точно синът на последния – Газан/Бурджан, – се явява родоначалник на водещия род *Дуло* на жреческо-царското съсловие на булгарите, наричано още *боили*. По-късно, в *Дунавска България*, *боилите* наброявали 104 рода.

Името на родоначалника *Бурджан* имало разновидности *Бурджай* и *Буртас*. Самото име *Бурджан* – Бур-Джин, т.е. „Духът на вълка“, носи смисъла „Потомъкът на Хор [вълка Бури]“. Преминаването на „Дж“ в „Г“ се наблюдава в по-късните имена на канове от свещения род на *Бурджан*, чиито имена имитират неговото. Например известният с духовната си извисеност кан *Органа/Бу Юргана* (бег/княз на Кара-Булгар 605-617; регент 618-620 г.). Може би правилният антропоним е бил *Бурган*. Той отстъпил управлението на *Велика България* на

племенника си (син на брат му Албури – Ал-Бури, или „Бог-Вълк“, т.е. „Бог Хор“) кан *Кубрат/Хор Бат* [„Големият Хор“] (620-665 г.). Органа посветил остатъка от живота си в служене на култа, по собствените му думи: „народът е свободен сам да избира управниците си, но не от средите на болярите, назначавани от Тангра“. **/Джагфар тарихи**, с. 21, 22/.

2. Планинският лъв Барс и лисугерът Басар. Рис, леопард, пантера, тигър.

В текстовете на античните писатели Дионис е ласкан с епитета *Басареус*, от *басар* – „лисица“. Видовото название *басар* е съставено от Пас-Ар и означава „Пастирът Ра“.

В *Тракия и Анатолия* Дионис носел прозвището *Басареус*, а вакханките му понякога били наричани *басари*, като към другите кожи в облеклото си прибавяли такива от лисица **/Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. I. Медното гумно на прабългарите. С., Изд. Наука и изкуство, 1983, с. 158. Електронна версия: http://www.promacedonia.org/iv_gumno/iv_gumno_9.htm/

Видна е фонетичната близост на *басар* и *барс* – вид дребен планински лъв, който в миналото е бил разпространен в *Тракия, Анатолия, Леванта и Египет*. Днес *барсът* обитава високите планини в Азия: *Хималаите, Памир, Хиндокуш* и др.

Така че азиатските българи назовавали своя бог-родоначалник *Баръс*, а тракийските българи го кичели с епитета *Басареус*.

Барсът, вдигнал предна дясна лапа и гледащ наляво, заедно с дракона *Барадж*, са били хералдични знаци в гербовете на *Волжка България* (VII-XIII в.), *Дунавска България* (VIII-XI в.; **сн. 26, 27**) и *Казанското царство* (XIII-XVII в.), откъдето минали върху държавния печат на Иван IV Грозни (1533-1584 г.) и на следващите царе на *Русия* **/Т.Ярулина Ал-Булгари**. Волжка България и Европа. С., 2008, с. 219, 220/.

От божествения епитет *Басареус* произлиза хоронимът *Бесарабия* – Басар-Аб, т.е. „Отецът Басар“. На него е наречен и гр. *Barcelona* (*Барселона*) в автономна област *Каталония, Испания*. Барс-Ел-Он означава „Богът-слънце Барс [Дионис]“, а Кат-Ал-Он – „Утробата [майка] на бога-слънце“. Характерен български топоним е *Пасарел*: Пасар/Басар-Ел, т.е. „Бог Басар [Лисугер]“.

От името *Басар* е произлязло и нарицателното *базар/пазар*, вероятно защото лисицата е един хитър и пресметлив в действията си хищник. Иначе за покровител на търговията и пазарите бил считан бог Хермес – изобретателят на числата, сметките и парите. Неговите статуи *херми* украсявали тържищата и напомняли на безскрупулните политици в античността да не се месят в икономическите процеси.

Образът на тракийския *Басар* е достигнал в дълбока древност чак до *Япония*. В шинтоисткия пантеон царува семейството на две ослепително бели лисици: богът-лисугер *Осусуки* (Осирис) и богинята-лисица *Акомачи* (Изида), чието лисиче тяло е увенчано с главата на *кошута* – другото превъплъщение на Божията майка. Техният син *Инари* също е представен като лисица в повече от 5 000 храма на *Светото семейство*, традиционно почитано на *Японските острови*. **/Йоланта Тубелевич**. Митология на Япония. Превела от полски Милена Милева. С., Изд. БХ, 1986, с. 154-159, 306, 309/.

Снимка 26. Златен пандатив, украсен околоръст с перли (символизиращи слънцето): в средата стои гордо царственият барс (богът-родоначалник на българите).

Артефакт от двореца на втората столица Велики Преслав, X в. Археологически музей на гр. Преслав. Вж. История на България. Т. II. С., Изд. на БАН, 1981, с. 265.

Снимка 27. Златен пръстен-печат (61 гр.; негатив) на българския цар Калоян (1196/7-1207 г.), намерен през 1972 г. в гроба му в черквата „Св. 40 мъченици“, Велико Търново. РИМ – гр. В.Търново.

В централния кръг е изобразено хералдичното животно барс, в ход надясно, а в полето около него пише: „+Калоянов пръстенъ“.

Почти всички хищни котки – *рис* (сур, от *Сири*, т.е. *Осири*), *барс*, *басар* (*лисица*), *бурсук* (*язовец*), *леопард*, *пантера* (Пан-Те-Ра, т.е. „Пан, [произлязъл от] Та-Ра“), *тигър* (ти-гар или Ди-Хар, т.е. „Бог Хар“) – са били възприемани като ипостазии на *Дионис/Хор* (*Хар*).

Египетските жреци, които са се считали за следовници на *Хор*, обличали петнисти леопардови кожи, или ивичести тигрови кожи, подчертавайки, че и те като своя бог, умеят да преминават от нашия свят в света на душите, като двата свята са символизирани в шарената кожа посредством тъмните и светлите петна/ивици.

Етиопските войни също намятали леопардови кожи:

„Етиопците били загърнати с леопардови и лъвски кожи... Когато влизали в сражение, половината им тяло било намазано с гипс, а другата – с червена боя.“ /**Херодот**. История, кн. VII, 69/. Червената боя символизираща физическия свят, докато бялата – света на душите. Същото се подразбирало от животинските кожи на петна. С вида си бойците показвали, че са готови да влязат в битка, без да се страхуват от смъртта.

Зоопостаза на *Изида*, майката на *Хор*, бил *сурикатът*, малък гризач от семейство Мангусти, обитаващ пустинята *Калахари* в *Южна Африка*. *Сурикат* – *Сур-Кат* – значи буквално „Утробата на Сур“, т.е. „Майката на Хор“. Характерна за това животно особеност е, че цялата колония колективно се грижи за малките *сурикатчета*; така както *Йо/Изида*, *Персефона/Нефтида* и *Латона* са проявявали майчинска грижа не само за малкия *Хор*, но и за неговите братя и връстници.

V. ПТИЦИ.

1. Орел, сокол и кондор.

Сокол, унаследен от дядо му Кронос/Па, подвид *Сокол Орко* (Falco Subbuteo) – в черно-бяло оперение. *Орел* – [Х]ор-Ел, или „Бог Хор“. *Кондор* – Ка-Он-Д-Ор, се чете „Бог [Х]ор, син на слънцето“. Тези царски птици са красили и красят гербовете на благороднически фамилии, но и гербовете и знамената на някои държави.

В двойния храм на Сет и Хор в *Ком Омбо, Египет*, Хор е наречен *Херу*. Това не е случайно: в провежданите тук мистерии *Херу* е „обитаващият горе“, а крокодилът Собек (Сет) – „обитаващият долу“. /Ел. **Александрова-Зангелми**. Сейким – древноегипетска система за хармонизиране и лечение на тялото и душата. С., ИК «Кибеа», 2012, с. 94/.

Отбелязваме, че в старобългарския език съществува думата *герак*, която означава „сокол“ – една от свещените и царски птици на Дионис/Хор. Идентична е думата в трако-гръцкия език: *γєракї (гєраки)* – „сокол“. Производни са: *γєрма (гєрма)* със значенията „наклоняване“, „навеждане“, „залез слънце“; *γєрасо (гєрасо)* – „остарявам“; *γєрайос (гєрайос)* – „стар“, „почтен“, „уважаван“; *γєрамата (гєрамата)* – „старини“; *γєронтас (гєронтас)* – „стареи“; *γєроуσία (гєрузия)* – „съвет на старейшините“; *γєрос (гєрос)* – „здрав“, „силен“.

Египетските *Херу* и *Сет* са богове-антиподи в царства-антиподи: *Горен* и *Долен Египет*. Във войната помежду им Хор побеждава Сет и става *Херу*, *Херос*, *Херой*, *Херакъл*. Според Херодот в *Египет* антропонимът *Херакъл* – „първият *Херакъл*“ – е бил прозвище на бог Хор (вж. малко по-долу). Да си спомним и за *Тракийския херос* – символния образ на бог Дионис.

Във *Финикия* „Мелкарт, същия *Херакъл*“ се явява син на Зевс Демарунт, „царя на боговете“, който пък е син на Дагон (синтезният бог Кронос-Зевс) /**Санхуниатон**. История на Финикия, I, 16, 19, 27, 31. – В изданието: **Санхуниатон Беритский**, [преведен на гръцки от] **Филон Библиский**. Финикийская история. Перевод Б.А.Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К.Мюллера. Библиотека Якова Кротова, в: <http://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html/>

Но и в плочките от гр. *Пилос, Пелопонес*, в контекст с Арес и Хермес се споменава бог *Трисхерос* – „Три пъти герой“, непознат в *Класическа Гърция* /История на религиите. Т.II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 32/. Очевидно зад прозвището *Трисхерос* се крие Хорос, ненадминат войн и герой/херой (херос) на своето време, и също така брат (по баща) на Арес и Хермес.

Името *Херакъл* (*Ἡρακλῆς* = *Хераклес*) обаче е използвано втори път – през XIV век пр.Хр., – когато с него бил наименуван Алкей, синът на Амфитрион и Алкмена. Зевс не би могъл да оплоди Алкмена, защото е живял осем хилядолетия по-рано. Освен това добрите физически данни Алкей наследил от баща си Амфитрион. Последният е бил многократен шампион на *Олимпийските игри*,

без никой да може да му отнеме тази престижна титла в продължение на цели две десетилетия. Амфитрион създаде *свободния стил в борбата*; победил е безапелационно в 2680 схватки, като загубил само около 30.

Херодот отделя внимание на казуса с двамата *Херакловци*: единият – древен бог (Хорос), а другият – смъртен, – известният герой от архаичната епоха. Поради това в *Елада* правилно съществували светилища и на двамата – на безсмъртния бог и на героя. Но египетските жреци познавали само първия, а за втория не били чували нищо. /*Херодот*. История, II, 43,44,144,145/.

Диодор Сицилийски пише в същия дух:

„... [Египтяните – б.В.Й.] твърдят също така, че [Херакъл – б.В.Й.] е син на Зевс, но за майка му казват, че не знаят коя е. **Що се отнася до родения повече от десет хиляди години по-късно от Алкмена мъж, наречен при раждането си Алкей, а по-късно прекръстен на Херакъл** [к.В.Й.], това прекръстване е станало не защото получил слава благодарение на Хера, ами понеже настоявал на същите неща, както и древният Херакъл, и така получил както неговата слава, така и неговото име.“ /*Историческа библия*, I, 24/.

2. Сова/бухал.

Поради способността си да вижда в тъмнината, т.е. отвъд видимия свят, тази птица – господар на нощта – била считана за превъплъщение на прозорливия бог Дионис/Хор. Видовото име *сова* произлиза от божественото име *Сабаз* или *Сабазий*, а другото – *бухал* – от анаграмата *бук* на божественото име *Куб* или *Кубар*, употребявано от нашите прадеди в Кубратова и Волжка България. Изглежда названията на птицата на мъдростта *бухал*, на свещеното дърво *бук* и на Дионисовите жреци *буколоси*, произхождат от името *Кубар*.

Тракиецът Орфей е бил един от видните *буколоси*. Дядо му Харопс имал щастието да бъде удостоен лично от бог Дионис с привилегията да получи херметичното знание на *Мистерииите*, както и с титлата *хиерофант* или *архе-мист* (върховен жрец), които да управлява спазването на *Дионисовите култови практики* в Тракия. Харопс предал своите умения на сина си Еагър, а той на свой ред – на сина си Орфей.

Дори името Орфей е посветено на божествения патрон Дионис/Хор: Орфей, [Х]ор-Дей, т.е. „Бог Хор“. Пълният вариант на името – Орфеус – е аналогичен: Ор-Феус, [Х]ор-Деус, т.е. пак „Бог Хор“.

Античните *Дружества на посветените* в тайнствата на Дионис в *Тракия*, оглавявани от *архе-мисти* /**Иван Венедиков**. Медното гумно на прабългарите... С., 1983, с. 158/, очевидно са наследници на жреческо-бакхическата общност от дълбока древност. Тя била диференцирана на няколко колегии, изпълняващи различни култови дейности. Една от колегиите в тази сложна йерархия била на *пастирите-буколоси*, водени от *архибуколос*.

Всеки един *буколос* – Бук-Ол, Бук-Ал, т.е. „Бог бук [Дионис]“ – вършел благородната работа на *пастир* чрез *слово* и *книга* (*бук*), т.е. като учител-книжовник. От дървото *бук*, което се явявало една от растителните ипостазии на Дионис/Хор (вж. § VIII), жреците на бога, какъвто например е бил Орфей, изготвяли в *Родопите* книгите на *Бакхическата доктрина* (*мистерииите*) –

ситно изписани трилистни дипляни или три дъсчици, свързани чрез медни пръстени като тройна икона, за да се затварят и прибират в кедрови сандъци.

В осем стиха (№ 961-968) на трагедията „Алкеста“ Еврипид (480-406 г. пр.Хр.) открехва тайната за съществуването на Орфеевите букови таблички (реч на хора):

„На музите послушен,
до висоти звездни се издигах,
причастен към много науки съм,
но на Ужасната Съдба аз
силите не зная, – средство
няма [за избавяне – б.В.Й.] от нея на **дъсчиците,**
които е покрила за смъртните
вещата реч на Орфей [к.В.Й.]“

/Еврипид. Трагедии. Пер. Инокентия Анненского. Т. I. М., Наука, 1999. – В: http://lib.ru/POEEAST/EVRIPID/evripid1_1.txt ./

Ето защо книгите, изготвяни от твърдото и здраво *буково дърво* били наричани *бук*, откъдето в съвременния български език е останала думата *буква*, а в съвременния английски език думата *book* (чете се „бук“) – „книга“.

Привеждаме няколко термина, етимологично обединени в една група:

Бук – широколистен дървесен вид, наподобяващ по големина и форма дървото *дъб* на Отеца Уран/Пирун. *Букът* бил възприет от Дионис/Хор като растителна ипостаз.

Буколос – жрец-книжовник на Дионис в *Тракия* и *Елада*.

Буколики – земеделски песни, възпяващи романтичната пасторална картина на земеделския бит.

Букет – снопче цветя, което с аромат и красота наподобява бога.

Букла – Бук-Ла, Бук-Ал, т.е. „Бог Бук [Дионис]“. Плитка, навита на масур. Прическа с букли са носели именно *буколосите*, по модел на своя бог-родоначалник.

Бокал – с аналогична семантика. Свещена дървена чаша от *бук*, с дръжка, ползвана от *буколосите* в ритуалната им практика с вино.

Бъкел – дървен съд за вода, отново от *бук*, с форма на плосък цилиндър и обем 5-10 литра, ползван от земеделците на полето.

Бъклица – дървен, бакърен или керамичен съд за вино или ракия, с форма на сплескана сфера и вместимост 0,5 – 1,0 литър.

Бухал – птица, символизираща мъдростта, зряща и активна нощем. Това качество, каквото впрочем е имал и Анупис в ипостазата му на куче, било възприемано като духовна способност да се прозират невидимите неща. *Бухалът* се е явявал един от зооморфните образи на Дионис/Хор, който постоянно бдял над света и знаел всичко, „всевиждащият бог“.

Буки – „буква“ на старославянски език. В съвременния български език – *буква*.

Book (англ., фонетично „бук“) – „книга“.

Boukraun (гр., „букран“) – мотив от череп на бик с рога.

Бог – славянското название на бога.

Бакх – употребяваното в Рим име на Дионис.

Край гр. *Малко Търново* в *Странджа планина* през античността имало *Велик бакхейон* (храм на Дионис). За него свидетелстват надписи относно из-

дигане на олтари от Диоген и Ликомед, тракийски жреци в бакхейона **/Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 195/.

Друг надпис от античния *Киле* при гр. *Чирпан* съдържа списък на мистите, членуващи в местната *Дионисова спейра*. Той започва с имената на ръководителите – жрец и „спейрарх“. Следват останалите длъжностни лица в йерархията: „нартекофор“ – отговорникът за тирсовете; „краниарх“ – началник на дряна; три „бакхе“ (вакханки); една „лихна“ – осветителка на свещената кошница; една „ликнофора“ – носачка на кошницата; трима „курети“ – имащи задача да танцуват и удрят медни кимбали; един „симиофор“ – носач на образа на бога (върху нещо като хоругва) и др. **/Иван Венедиков**. Раждането на боговете, с. 196, 197/.

3. Сврака.

Сврака (лат. *Pica pica*) – птица от семейство Вранови; има черно-бяло оперение със синьо-зелен метален блясък. Разтворените криле по време на полет са идентични с египетските изображения на „крилото на Хор“. Названието *сврака* е образувано от две думи: Св-Рак, С[а]в-Рак, т.е. „Сабазий, стрелата“, или „Стрелкацията се Сабазий“. Етимологията на българското название идва от начина на летене на тази птица чрез стрелкане и се потвърждава от латинското ѝ название „пика“ (върх на стрела). Групата „св“ показва връзка с името на друга птица ипостаз на Сабазий – *Совата* (*Бухала*), но преди всичко „св“ е корен на думи като *светлина*, *светя*, *свещ*, *свещен*, *свят* и пр., които ни отвеждат към слънчевите божества.

Френската дума *corbeau* („корбо“=„гарван“) се чете „Добрият Хор“, но свраката е била птица ипостаз на Хор, а гарванът – на неговия дядо Кронос. Името *Сврака* се явява метатеза на *Сварог* – едно от имената на славянския бог Перун. Ако приемем, че „св“ е „светлина“, „слънце“, а „рог“ („раг“) е остър рогов връх на стрела, аналогичен на слънчев лъч (в *Египет* има изображения на снопове лъчи, представени като стрели, падащи към земята), то *Сварог*, както и *Сврака*, би трябвало да означават „Слънчева стрела“ или „Светкавица [на Перун]“.

На санскрит *sva*g значи „слънце“, а *og* – „бик“, откъдето *Сварог* придобива смисъла „Слънце-бик“. Вероятно древните каменни статуи на бикове, между рогата на които е поставено слънце, изобразяват именно *Сварог*. Това име обаче може да претърпи и други тълкувания: Сва-Рог, Сва-Гор, т.е. „Хор, светлината“; Сива-Рог, т.е. „Рогатия Сива [Шива]“, или Сива-Гор – „Хор-Шива“.

Някои изследователи отъждествяват *Сварог* със земния огън, а *Дажбог* – с небесния огън (слънцето), като първият е баща на втория **/Анани Стойнев**. Българските славяни. Митология и религия (Светогледен анализ). София, ДИ „Народна просвета“, 1988, с. 106/. Според нас *Сварог* и *Дажбог* представят две състояния/функции на един и същ бог, и това е Дионис/Хор.

Всъщност бог *Сварог* се споменава в Ипатиевия препис на „Начална руска летопис“ от XV в., като руският летописец е ползвал в тази част старобългарския превод на „Хронография“ на сириеца Йоан Малала (~491-578 г.):

„... Започна да царства Теост, него египтяните нарекоха и Сварог. При царстването на този Теост в Египет, по време на неговото царство, изпаднаха

клещи от небесата, започна [той – б.В.Й.] да кове оръжие; преди това с палици и камъни се биеха...“ /**Йоан Малала**. Хронография. – Гръцки извори за българската история, т.ІІ. С., Изд. на БАН, 1958, с. 205-216./

Текстът, изписан върху стените на храма на Хор в гр. *Едфу, Южен Египет*, разказва как в същия град пристигнал Ра, дядото на Хор. Ра насърчил внука си Хор да поведе война със Сет, като му разкрил тайната на желязото, най-твърдия метал. Хор построил в *Едфу* оръжейна работилница, в която изковал първите в света железни оръжия и брони. С тях облякъл и въоръжил малцината на брой свои съмишленици, които обаче благодарение на технологичното си предимство победили огромната армия на Сет. Това кратко обяснение е необходимо, за да се разбере, че в цитираният текст на Йоан Малала зад името *Теост/Сварог* се крие не богът-ковач Хефест, който никога не е пребивавал в *Египет*, а бог Хор – първият оръжейник и създател на рицарството (непобедими войни, облечени в брони), при това наричан от българите „железният баща“.

Потвърждение намираме в старобългарската дума *варяг*, сродна на *Сварог*. *Варягът* е бил български тежковъоръжен аристократ-конник (аналог на *Тракийския херос*), обучен от дете в тънкостите на бойното изкуство и нравствеността на благородника-войн, закрилник на беззащитните и онеправданите. Най-древните рицари, *варягите*, господствали по бойните полета на *Азия*. Поведението им по време на битка послужило за образец на по-късните нормани (викинги) и на кавалерското съсловие в *Европа* през средните векове. От *Сварог* произлиза и думата *war* („война“).

Славянските, както и балтийските племена, ползвали понякога умалителната форма *Сварожич*, като с това име на бога те наричали и огъня. Освен войн, *Сварог* бил и законодател. Йоан Малала споменава, че той премахнал полиандрията и установил моногамията. В някои средновековни текстове същият бог се среща и под името *Дажбог* („Даващият бог“) /**История на религиите**, т. ІІ, с. 275, 276/.

Интересно е руското название на *свраката* – *сорока*, което кореспондира с руската дума *сорок* („40“). Тук попадаме на една интересна асоциация, която явно наподобява старобългарския мит, в който духът на Хелиос I/Мардукан (брат на Кронос) след неговата смърт се превърнал в *черна врана*. Изглежда се е считало, че по аналогия духът на Хор/Сабазий се е вселил в *черно-бяла сврака*; черният цвят символизира физическия свят, а белият – отвъдния, света на душите. Както се знае, душата напуска физическото тяло на 40-ия ден.

Освен това думите *сорока* и *сорок* дублират антропогенното име на Хор – българското *Сурва* и индийското *Суря*.

Добре ще е да обобщим названията, произлезли и образувани чрез метатеза от името *Сурва* на бог Хор: *Сурва* (*сурвакар*) – празник на бога по Нова година; *Сварог* – име-епитет на бога, записано от Йоан Малала в Египет, ползвано от славяните; *сварка* (рус.) – „заваряване“; *сврака* – една от птиците ипостазии на бог Хор; *Сувари* (*Савири*, *Сабири*) – племе, построило гр. *Сувар* на територията на *Волжка България*; *суварга* – названието на будистката ступа в *Монголия*; *сурватка* – естествен серум, съдържащ се в млякото, съставен от млечни протеини (лактоалбумини, лактоалбумини), лактоза, минерални соли и др., силен имуностимулант и антиоксидант.

4. Петел.

По един мистериозен начин в горите на връх *Сутка* (рожденото място на Божия син) и съседния природен резерват *Мантарица* се намира най-голямото обиталище в *Европа* на глухар или див петел (кур) – магическата птица на Дионис/Хор, божият син – слънце; птицата, която всяка сутрин предвещава с кукуригане изгрева на звездната метаморфоза на бога.

Кур – „петел“ (идентична е формата в украински, руски, полски, чешки и словенски езици), *кура/курица* – „кокошка“. В тюркските езици формите са: *кораз, кураз, гаруз, каруз, гораз, хорус* /**О.Сулейменов**. Аз и Я. Прев. Н.Попова и др. С., 2007, с. 63/. Неволно се сещаме за българския книжовник от IX век *Горазд* и за съвременния италиански тенор *Карузо*.

Петелът е ипостаз, която Дионис/Хор наследил от пращадото си Уран/Атон/Птах. От името Хор е дошло названието на петела *кур*, считан за птица на великия бог: „Всеславъ князь... самъ въ ночь влъкомъ рыскаше, изъ Кыева до Тмutorоканя дорискаше до куръ великому Хръсови [Хръс/Хърс=Хорос б.В.Й.]...“ /”Слово о полку Игореве“. – в: old-russian.chat.ru/06slovo.html.

Превод: „Всеслав княз... сам през нощта като вълк препускаше, от Киев до Тмutorокан стигаше до първите петли на великия Хръс.“ Хръс или Хърс, наричан още Хорс или Хурса, са разновидни славянски имена на бог Хорос. „Петлите на великия Хръс“, т.е. на слънцето Хорос, кукуригат в ранни зори, известявайки неговия изгрев.

Снимка 28. Плочката от село Летница, Северна България.

Сродни названия: *курник, куркай/куркой* – „пуйка“, *курка* – „пуйка“, *курнопилък* – „детска игра на квачка, пилета и орел“ /Български етимологичен речник.

Съст. В.И.Георгиев, Ст.Илчев, Й.Н.Иванов, Д.Михайлова, В.Анастасов, Уте Дукова, Л.Димитрова, Т.А.Тодоров. Свезка XIX-XX (Том III). КРЕС-КУТРИ. С., Изд. на БАН, 1980, с. 142-147/.

Една от сребърните плочки на Летнишкото съкровище (IV в.пр.Хр.) изобразява сцена на борба между петел с лъвски торс и същински лъв (сн. 28).

VI. НАСЕКОМО: ПЧЕЛА.

Пчела – Печ-Ал, Чеп-Ал, т.е. „Богът-фалос“, или „Оплождащият бог“. Древните хора настанявали пчелните семейства в кошери с форма на *конус*, от които пчелите излитат, за да опрашват растенията. В Етрурия (Италия) *пчелата* била считана за белег на царската власт, не по маловажен от лъва, вълка или орела /*История на религиите*, т. II, с. 431/. Твърде любопитно е в тази връзка латинското название на медоносната пчела *Apis mellifera*, в което *apis* означава „пчела“ (макар че в Египет *Апис* е бик), *meli* – „мед“, а *ferre* – „нося“, „събирам“. Английската дума *honey* („пчелен мед“) пък е свързана с египетско-римското име на бога Хонсу/Конс.

В образа на пчела Хор се превъплъщавал не само през пролетта, когато трябвало да оплоди/опраши цветовете на растенията, а и по време на война, за да порази враговете си с отровата на своето жилище. По стените на храма на Хор в град *Едфу*, *Южен Египет*, е запазен дълъг надпис, описващ поредица от битки между Хор и чичо му Сет. В тази война Хор справедливо искал да си върне трона на своя баща Озирис, трона, завладян от Сет след коварно убийство на Озирис.

Отначало отмъстителят Хор нападнал привържениците на Сет с особено бойно средство – *летателен апарат с форма на разперени орлови криле*, подобен на *крилат слънчев диск*. Запазени са негови изображения в *Египет* и в *Шумер*. Шумерските са по-информативни, защото на тях, в слънчевия диск между крилата, подобен на кабина, стои въоръжен Ахура Мазда (шумеро-асирийският еквивалент на Хор). /по **З. Сичин**. Войните на боговете и хората. С., 2003, с. 27/.

Ето какво пише в египетския храмов надпис:

“Хор Бехедети [от град *Бехутет* или *Едфу*, а също така *Аполинополис Магна* – б.В.Й.] отлетя към хоризонта като **голямо крилато слънце** [к.В.Й.]; затова го наричат „великия бог и господар на небето“ [и още „крилатия оценител“ – б.В.Й.]. След като съзря от небето враговете, се спусна пред лицата им като огромна пчела. Той яростно насочи жилото си срещу тях. След това те повече не можеха да видят нищо.“ /по **Е. Ерчиван**. Забранената египтология. С., 2006, с.150/. (сн. 29).

Снимка 29. Релеф от Озирейона в Абидос, Египет, в лявата част на което се вижда изображение на пчела – метаморфоза на бог Хор.

Сред населението на археологическия резерват *Сборяново* и на град *Исперих* в *Североизточна България* са съхранени предания за личността на *Демир баба /Борис Илиев*. Легендите за Демир баба – Железният баща. В: Демир баба – Железният баща. Сборник легенди и научни изследвания. Съст. **Б. Илиев, д-р А. Кънев**. С., 2005, с. 12-40/. В тях има няколко сигнални маркера (качества), които разкриват че зад *Железния баща* се крие бог *Дионис/Хор* – родоначалникът на траките и българите.

Според първия маркер „железният баща е един от седемте велики човеци, които не се знаят от простосмъртните, но винаги са между тях“. Богът-праотец и закрилник Хор действително бил седмия по ред владетел на света.

Вторият маркер определя *Железния баща* като „баш великан-дух“, „предтеча на християнството, олицетворяван от Св. Георги“. Аналогията между *Тракийския конник* – *Хероса*, и Св. Георги Победоносец едва ли се нуждае от обяснение.

Третият маркер казва буквално: „Великанът над великаните и заповедникът на водата и огъня извадил огън от кремъка и донесъл на хората желязото, от което ги научил да правят оръжия и оръдия на труда.“

В дълбока древност боговете ползвали за сечива медта и бронза. Кронос/Ра, дядото на Дионис/Хор, пазел в тайна технологията (чрез огън и вода) за добиването и обработката на желязото – най-твърдия метал, на която го научила още в неговата младост майка му Гея. След време, когато Хор възмъжал и пожелал да си върне трона на своя баща Зевс-Амон, старият Ра му предал секретта на желязото. Хор облякъл малцина свои верни другари в железни брони, въоръжил ги с железни оръжия и така победил огромната армия на узурпатора Сет. По-късно, по неговия пример, внукът му Иджик оборудвал своята войска и опрян на нея, създал в *Източна Азия* империята *Хон*.

Следователно Дионис/Хор, познат на българите като Хорс/Хурса, се явява богът, въвел желязото в употреба. В тази връзка е възможно в района на мавзолея на Демир Баба да са били разположени ковачниците за оръжие и оръжейните складове на българския кан.

И накрая, четвъртият маркер също ни дава специфична информация: „казват, че майка му [на *Железния баща* – б.а.] била сърна. Казват още, че той самият можел да се превръща на сърна, на вълк и на пчела“ /**пос. съч.**, с. 12-15/.

Тук виждаме кравата Йо или хатор Изида, която в българския фолклор се превръща в сърна: „Замъчила се е Божа майка по Игнажден, по Колада, че родила Боже чедо – Сур Елен, златни рога“. Впрочем и *Авитохол* е роден от сърна.

Единствен от боговете Хор е можел да приема вълча ипостаза – на бързия, ловък и свиреп вълк *Бури*. По повод на това ще добавим, че именно край с. *Свещари* е намерен интересен артефакт: сребърен начелник за кон във вид на бюст на Хор в броня с висока яка, на главата – качулка от железни пластини, а на гърдите му чрез релеф е представен вълкът *Бури* с крила.

И пак единствен Хор е оприличаван на пчела: още едно негово превъплъщение, отразено в българското предание за *Железния баща*. В цитирания по-горе надпис от стените на храма на Хор в гр. *Едфу*, *Южен Египет*, описващ войната му със Сет, видяхме как той се издигнал като „голямо крилато слънце“, сетне се спуснал „като огромна пчела“ към войните на Сет, „яростно насочи жилото си срещу тях“, вследствие на което „те повече не можеха да виждат нищо“.

VII. РИБА: ФОРЕЛ.

Рибата *форель* (рус.), *forelle* (нем.), т.е. *пъстърва* („пъстра“). Силна, бърза пъргава и скоклива риба, която обитава бистрите планински потоци и реки. За нейното оцеляване чрез мимикрия природата я е украсила с пъстра кожа, която побира всички цветове на слънчевата дъга – феномен на бога. Названието *форель*, Фор-Ел, т.е. „Бог Фор“, е дошло от особената форма *Фор* на името *Хор*.

Животните, които имат двуцветна или многоцветна окраска, на петна или ивици, обикновено са посветени на бог Дионис. Освен *пъстървата*, това са *петелът*, *фазанът*, *паунът*, *петнистият бик*, *леопардът*, *тигърът*, *зебрата* (от семейство *Коне*) и др. Опозицията бяло-черно или светло-тъмно символизира властта на *божия син* над времето (*Свароже коле*, т.е. „Колелото на Сварог“), на упражнявания от него контрол над вселенските цикли: вдишване-издишване, възраждане-гибел, живот-смърт, лято-зима. Дионис (Дажбог) наследява тази функция от дядо си Кронос (Хронос). Затова в българската и славянската традиция *божият син* и неговата съпруга са представени в двата им аспекта: студеното зимно слънце Колад и Снежанка се променят в горещото лятно слънце Ярило и Жива. Във ведическата традиция съответните мъжки божествени аспекти са Суря (зимен) и Шива (летен), а женският – Кали.

VIII. РАСТИТЕЛНИ ОБРАЗИ.

Растителните образи на бога ще разгледаме не поотделно, а в една статия, защото няма кой знае каква информация за тяхната роля в мистериалните култови практики. Съвсем условно ги разделяме на три групи: диви растения: *бук*, *бамбук*, *бор*, *ела*; култивирани растения: *орех*, *ябълка*, *вишна*, *лоза*, *ориз*, *просо*, *бакла*, *грах*, *кромид лук*, *ягода*; билки, подправки и цветя: *астрагал*, *хвоц* (*самодивска хурка*), *кориандър*, *куркума*, *кардамон*, *карамфил*, *орхидея*, *хризантема*, *минзухар*, *роза*.

Бук (*Fagus sylvatica*). Латинското название се тълкува като „Пророчески унищожител [на злото]“. Действително, именно като такъв се проявил Хор, победителят на злия Сет (лошия дух Албаст). Стъблото на дървото *бук* достига дебелина 1 м., а височината – 50 м. В българския и славянските езици видовото название *бук* може би идва от *вук*, т.е. „вълк“ – един от зооморфните образи на Дионис/Хор, а може би от неговия епитет *баг* – „божи син“, свързан с думата „бог“. Има и трета възможност: *бук* да произлиза като анаграма от *куб* – основата на божественото име *Кубар*. Така наричали гръмовержеца Зевс във Велика България и по-късно във Волжка България. Освен това думичката *куб* лесно преминава в *куп*. А формата на короната на *бука* наподобява, както впрочем и тази на *дъба*, *купол*, или обърнатата *купа*, *чаша* („къп“, „куп“).

Ипостазното име *Бук* на Дионис/Хор се съдържа в названието на вида *бамбук*, *Ба-Ам-Бук*, т.е. „Бук [Дионис] – сърцето-душа на Майката [Йо/Изида]“.

Борът е забележителен с *фалическата си форма*, но и с вида си на *стълба към небето*, заради добре подредените си напречни клони. Названието *бор* може да е било образувано от словосъчетанието „Бо [бог] Ор“, както например *Боян* – славянското име на Зевс (*Ян*, *Янко*, *Янкул*) е образувано от „Бо (бог) – Ян“.

Другата възможност би могла да дойде от *пор* – „порта“, „врата“ към небето, предвид казаното за стълбата. Освен това има сведения, че *боровата шишарка* е била един от символите на Дионис (вж. по-долу) и с нея увенчавали тирсовете си сатирите и вакханките.

Елата (от семейство *Борови*), освен посочените качества на *бора*, има конусовидна форма на короната, а *конусът* бил един от свещените предмети на *Дионис*. При това знаем, че *коледната елха* е задължителен атрибут на дядо *Коледа* и неговия празник. Славяните вярвали, че *Колад* или *Колада* е студено слънце в цикъла на зимата, което в цикъла на лятото се трансформира в горещото слънце *Ярило*. Славянският бог-слънце *Колад-Ярило*, познат още като *Дажбог*, съответства на тракийския *Дионис/Бакхус* или египетския *Хор*, българския *Хурса*.

От древни езически времена сибирските народи, поклонници на *Тангра*, изпълнявали същите коледни ритуали като скитите, даките и траките. Те вярвали, че в центъра на земята расте *гигантска елха*, край която живее белобрадият бог *Йер-су* (*Хурса*, т.е. *Колада*). Един път в годината, на своето рождество (21-25 декември), той излизал при хората и щедро раздавал от своя вълшебен мешок подаръци за добрите деца. Около донесената от него елха заигравали весели хороводи – „индербай“. На трапезата се слагали *червени яйца* и *кулич* – козунак, чийто връх е глазуриран с белтъчен крем, посипан с разноцветни зрънца. **/Мурад Аджи.** Полянъ Половецкого поля. Из родословной кумыков, карачаевцев, балкарцев, казаков, казахов, татар, чувашей, якутов, гагаузов, крымских татар, части русских, украинцев и других народов, ведущих свое начало от тюркского (кипчакского) корня и забывших его. Москва, ТОО „Пик-контекст“, 1994, с. 235-238/. *Куличът* и *яйцата* символизират оплождащото и възраждащо цялата природа фалическо-слънчево начало.

Орех е другото дърво, посветено и именувано на бога. Ор-Ех означава „Великият [Х]ор“. Голямо дърво с плътна дървесина, раждащо плодове с ценни ядки. Ядката е сферична или овална, покрита с гънки, поради което силно наподобява човешкия мозък.

Червената или жълта ябълка – имитация на слънцето – вероятно е създадена още преди поколението на Дионис, Хермес и Аполон. Въпреки това тя, освен *шишарката* и *грозда*, също е украсявала тирсовете на Дионисовите жреци – сатирите и вакханките. Самото название *ябълка* е съставено от три думички: Аб-Ал-Ка и означава „Образ [двойник] на бога-отец“. Разбира се този бог-отец можел да бъде и Уран, и Кронос, и Зевс, и чак накрая – Дионис.

Вишната, чиито малки сферични червени плодове също имитират с външния си вид слънцето. Латинското название е *Prunus cerasus*, а английското – *Sour cherry*. Вишната е почти идентична с черешата, но и различна от нея. *Черешата* е плод на първия отец-слънце Уран/Атон, а *вишната* на четвъртия – Дионис/Хор/Суря. От названието на *вишната* разбираме, че индийският бог *Вишну* е аналог на тракийския Дионис, съответно – на египетския Хор. В индуисткия пантеон *Брахма* (Кронос/Па), *Вишну* (Дионис в неговия небесен аспект) и *Шива* (Дионис в неговия земен аспект) образуват върховната божествена триада *Тримурти*, която е създала Вселената. Зад по-късното религиозно понятие *Всевишния* (бог) очевидно се крие *Вишну*.

Дионис/Хор и неговият брат Хермес/Тот са променили качествата на една група растения с цел да бъдат използвани от божествената раса за храна. Тази селекция е довела до появата на т.нар. културни растителни видове: *ориз* – Ор-Из, [Х]ор-Из[ида], т.е. „Хор и Изида“; *просо* – П-Ро-Со, П[и]-Ор-Ос, т.е. „Планината [пирамидата] на Хор и Осирис“; *бакла* – Бак-Ла, Баг-Ал, т.е. „Бог Бакх“; *грах/горох*; *кромид лук* – Кро-Мид-Лук, т.е. „Хор, светлото слънце“; десертният плод *грозде* – Гр-Оз-Де, Г[о]р-Оз[ирис]-Де[ус], или „Хор, [син на] бог Озирис“.

При наименоването на растението *лоза*, Божият син е включил името на баща си, от синовна почит: Ал-Оз, или „Бог Оз[ирис]“. Българският винарски термин *шира* – „младо вино“, явно е произведен от тракийската и египетска титла-име на Хор – *Шири*, означаваща „Божият син“. Виното символизиращо свещената кръв на Богинята-майка във вените на нейните наследници. Не случайно терминът *вино* – Вин-Он, или Вен-Он, означава „Ева, слънцето“. Идентична е втората сефира *Бина* или *Хава* (*Хева*) от еврейската Кабала, зад който се крият Гея/Ева и Рея/Нут – майките на всички богове.

Освен опияняващата напитка *вино*, с която се прочул по целия свят, Дионис открил и ароматното питие *бира* или *пиво*, изготвяно от просо или ечемик /**Диодор**. Историческа библиотека, кн. IV, II, 5/.

В кръга на свещените предмети на Дионис/Хор, освен специално създадените такива, влизали някои растения или техните семенници. Ще ги изброим, за да се открие единната идея (фалос-утроба, сътворение), която ги свързва: *конус* (названието идва от името му *Хонсу/Конс*), *камбана* (Ка-Ам-Пан: „Пан, синът на Майката“), *пирамида*, *кълбо*, *ябълка*, *огледало*, *шишарка* (**сн. 30, 31**), билката *астрагал*. Можем да добавим и *стробил* – класче със спори на хвоща, което наподобява шишарка (неразпукнат лотос); наричат го *змийска*, *самодивска* или *невестина хурка*; и още – *самодивска свещ*, *мечо вретено* и пр.

Снимки 30, 31. Шумерско божество с маска и криле на свещена птица, което извършва ритуал с шишарка край сияния жезъл.

Твърде необичайно и загадъчно е присъствието като архитектурен детайл във Ватикана в Рим на един от фалическите символи на Дионис – *шишарката*. Там, в *Двора на шишарката*, нейна голяма скулптура е поставена на пиедестал, заедно с два пауна (сн. 32) – едно от птичите превъплъщения на бога-антихрист и главен опонент на християнството. *Шишарката*, *гроздът* и *ягодата* са растителни символи на бога: характерна за тях е коничната форма и пълчивата външност, като всяка пъпка или зърно крие семе, което поражда плод. Тези символи подчертават мощна оплодителна способност.

Ползвайки идеята-форма за *шишарка*, жреците на трибалската династия, която управлявала траките в *Горна Мизия*, са изработили сребърна каничка, тип амфора, за да им служи в Дионисовите ритуали с ползване на вино (сн. 33).

Названията на посочените растения могат да ни изненадат с неочаквана информация. Например „шишарка“ на латински е *strobilus*, обаче на гръцки е *kwnos* (очевидно от *конус* – единия от свещените предмети), а оттам на английски – *cone*.

„Ягода“ на гръцки е *фраоула*, на латински – *fragum*, *fragaria*, на италиански – *fragola*, а английският термин *strawberry* е близък с латинския *strobilus* („шишарка“).

Тук е налице неслучайна връзка с термините *сфрагистика* (от гр. *сфрагис* – „печат“) – наука за знаци и печати; *фрак* – официално облекло, костюм; земноводното *frog* (англ., „жаба“) – знаменателен образ от приказките; както и с хоронима *Фракия/Тракия*.

Вероятно *шишарката*, *ягодата* и *гроздът*, свещените растения-символи на тракийския бог Дионис/Бакх, са били смятани в древността за характерни знаци – нещо като запазена марка – на неговата родина *Тракия* и на неговите потомци *траките*.

Снимка 32. Скулптурата на шишарката в Двора на шишарката. Ватикан, фото автора.

Снимка 33. Сребърна каничка-амфора от Врачанското съкровище. РИМ-Враца. Фото автора.